

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1896.

Andra Kammaren.

N:o 18.

Fredagen den 13 mars.

Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades det vid kammarens sammanträde den 6 dennes förda protokoll.

§ 2.

Föredrogs och bordlades för andra gången konstitutionsutskottets utlåtande n:o 3.

§ 3.

Efter föredragning vidare af statsutskottets memorial n:o 32, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut med afseende å punkterna 1:o och 4:o af statsutskottets utlåtande n:o 31 angående så väl Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande statens jernvägstrafik som inom Riksdagen väckta förslag angående jernvägsbyggnader för statens räkning, blefvo de af utskottet i nämnda memorial föreslagna två voteringspropositioner af kammaren godkända.

§ 4.

Föredrogs men blefvo å nyo bordlagda lagutskottets utlåtanden n:is 34, 35 och 36.

§ 5.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr *C. Falck* under 6 dagar från och med den 15 dennes,
» *A. Natt och Dag* under 10 dagar från och med den 17 dennes
och herr *R. Darin* under 7 dagar från och med den 14 dennes.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes:
 bevillningsutskottets betänkande n:o 13, angående vissa delar af tullbevillningen; och

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 8, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t om obligatorisk kontroll af till salu hållna konstgjorda gödningsämnen och beredda foderämnen.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

§ 7.

Justerades ett protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 2,43 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.

Lördagen den 14 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 7 innevarande mars.

§ 2.

Under åberopande af i sådant afseende mellan herrar talmän träffad öfverenskommelse, tillkännagaf herr talmannen, att gemensamma omröstningar öfver de voteringspropositioner, som redan blifvit eller derförinnan kunde varda af båda kamrarne godkända, komme att anställas nästa lördag den 21 dennes.

§ 3.

Herr statsrådet m. m. *G. F. Gilljam* aflemnade Kongl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

med förslag till lag om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring, lag angående ändrad lydelse af 3, 58 och 69 §§ i stadgan om skiftesverket i riket den 9 november 1866, lag om ändrad lydelse af § 6 i förordningen angående lagfart å fång till

fast egendom den 16 juni 1875 och lag om ändrad lydelse af 58 § i förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875;

med förslag till lag om ändrad lydelse af §§ 2 och 5 i förordningen angående allmänt kyrkomöte den 16 november 1863;

angående anslag af allmänna medel till döfstumskoldistrikt, som till enskild undervisningsanstalt öfverlemnadt sinnesslött döfstumt barn; och

med förslag till förordning angående köttbesigtning- och slagtvång m. m.

De sålunda aflemnade kongl. propositionerna begärdes på bordet och bordlades till nästa sammanträde.

§ 4.

Föredrogos och bordlades för andra gången

bevillningsutskottets betänkande n:o 13; och

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 8.

§ 5.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 15, till Konungen, angående ändring i kongl. förordningen angående stämpelafgiften den 9 augusti 1894, och godkändes statsutskottets förslag

dels till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 10, angående föreslagna statsbidrag till vägars anläggning och förbättring, bro- och hamnbyggnader, vattenkommunikationer och torrläggning af vattensjuka marker samt angående villkoren för sådana statsbidrags åtnjutande;

n:o 11, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beredande af lånemedel till utveckling af statens telefonväsende;

n:o 13, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beviljande af vissa förmåner för enskilda jernvägsanläggningar; och

n:o 14, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ändring af gällande bestämmelser rörande förräntandet af Hjelmare kanal- och slussverks reparationsfond;

dels ock till Riksdagens skrifvelse, n:o 12, till fullmäktige i riksgäldskontoret, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående beredande af lånemedel till utveckling af statens telefonväsende.

§ 6.

Till kammarens afgörande förelåg till en början bevillningsutskottets betänkande n:o 10, i anledning af väckt motion om afskaffande af rättigheten att på nederlag upplägga spanmål.

I berörda, inom Första Kammaren afgifna motion, n:o 12, hade herr *K. Bohnstedt* föreslagit, att Riksdagen behagade till Kongl. Maj:t aflåta skrifvelse med begäran om sådan ändring i tullstadgan af den 2 november 1877, att rättigheten att på nederlag upplägga

Om afskaffande af rättigheten att på nederlag upplägga spanmål.

Om afskaffande af rättigheten att på nederlag upplägga spanmål.
(Forts.)

spanmål, omalen och malen, varder upphäfd, men hemstälde utskottet, att motionen icke måtte af Riksdagen bifallas.

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr Erickson i Bjersby: Då denna fråga vid förlidet års riksdag förevar här i kammaren, tycktes mig de fleste talare, som i frågan yttrade sig, uppfatta densamma såsom en ren tullfråga. Man tog snart sagdt för gifvet, att protektionisterna skulle vara för nederlagsrättens borttagande, samt att de, som i tullpolitiskt hänseende hyste en motsatt åsigt, skulle motarbeta den derom gjorda framställningen. Jag för min del betraktar visst icke denna fråga såsom en uteslutande tullfråga, utan mera såsom en handelsfråga.

Vid bedömandet af frågan, huruvida nederlagsrätten för spanmål bör bibehållas eller ej, synes mig vara afgörande den omständigheten, huruvida denna rätt fortfarande är behöflig och fördelaktig eller numera obehöflig och skadlig, synnerligast med hänsyn till jordbruket. För min del har jag kommit till den öfvertygelsen, att nederlagsrätten i fråga om spanmål numera icke är behöflig, utan tvärtom i hög grad skadlig för vårt jordbruk. Förhållandet var ett annat, då denna nederlagsrätt infördes för 1—200 år tillbaka. Då talade flera skäl för en dylik premiering, om jag så får säga, för importörerna; kommunikationerna voro då ej sådana, att man, då man ej hade tillräckligt af spanmål inom eget land, säkert och snabbt kunde från främmande land få hvad som behöfdes, och inom vårt eget land producerades ej tillräckligt spanmål för fyllande af landets behof. Det kan sålunda ej bestridas, att på den tiden, under dåvarande förhållanden, införandet af en dylik nederlagsrätt var på sin plats. Nu åter är förhållandet ett annat. Nu hafva vi ju sådana kommunikationer, att vi när som helst kunna få från utlandet de varor vi behöfva, hvartill kommer, att i närvarande tid inom landet kan produceras tillräckligt af spanmål för landets behof. Jag vet visserligen, att en och annan härutinnan är af motsatt åsigt, hvilken åsigt måste bero på meddelade uppgifter om spanmålsimportens storlek. Men dessa uppgifter äro i det hänseendet vilseledande. Verkliga förhållandet är, att landet kan sjelf producera all den spanmål det behöfver; och då jag hyser denna uppfattning, måste jag naturligtvis för min del yrka bifall till det af motionären här framställda förslaget. Vore det så, att man importerade endast så mycket spanmål, som kunde krävas för att fylla en inom landet någon gång yppad brist, vore intet att säga om rätten att å nederlag upplägga spanmål; då skulle denna nederlagsrätt gerna få qvarstå för mig. Men spanmålsimportören tager, såsom vi alla veta, icke någon hänsyn till huru vida en dylik brist förefinnes, eller till dess storlek, utan importerar spanmål helt och hållet på spekulation, hvilket förhållande för vårt jordbruk medför stora svårigheter; ty när man importerar mera spanmål, än som behöfves, är det klart, att derigenom prisen nedtryckas för den egna produktionen. Importören kan sälja och säljer äfven sin vara för billigt pris och den inhemska producenten

får som oftast behålla sin vara osåld, hvaraf följden blifver den, att kapital drages från landet till utlåndingen, utan att någon som helst motsvarande fördel derigenom beredes vårt land.

Att införseln ej ställer sig efter behovet, visas, bland annat, deraf, att då det under januari och februari månader 1894 — för att tala endast om spanmål, omalen, hvete och råg — infördes 7,314,000 kg hvete och 576,000 kg råg, importerades under samma månader 1895 19,587,000 kg hvete och 27,573,000 kg råg. — Jag behöfver väl ej uppgifva det skäl, som föranledde denna oerhörda import under januari och februari månader 1895?! Icke var det befarad spanmålsbrist! Hade nederlagsrätten ej funnits, skulle nog uppgiften härom visat andra siffror. Man vill ju genom jordbrukstullarne bereda vårt jordbruk en bättre ställning, men då bör man också upphäfva andra befintliga bestämmelser, som neutralisera tullarnes verkningar. En af dessa bestämmelser — och kanske den viktigaste — är just stadgandet om rättighet att på nederlag upplägga spanmål. Då emellertid numera ej kan påstås, att denna nederlagsrätt behöfves, bör naturligtvis denna premiering för underlättandet af handeln mellan vårt land och andra länder äfven upphöra.

De skäl, som af utskottet anföras till stöd för dess hemställan, förefalla mig svaga och ej så litet sökta. Såsom det främsta skälet för nederlagsrättens bevarande har man anført, att vi ej inom vårt land kunna producera nog spanmål för vårt eget behof. Jag tror dock ej, att det gifves många jordbrukare här i kammaren, som godkänna det påståendet, hvilket jag för öfrigt redan bemött.

Vidare säger utskottet, att nederlagsrätten fortfarande behöfves, derför att det någon gång händer, att importören på grund af förekommande omständigheter importerar mer än som behöfves inom landet, och det då är fördelaktigt, att han åter kan utföra varan. Om så skedde, om obehöflig importerad spanmål åter utfördes, vore mindre att säga derom. Men när har så skett? Och utskottets yttrande om återutförelse af spanmål, som legat på nederlag, borde väl, för att vara belysande, hafva åtföljts af en statistisk utredning beträffande dylik utförelse. Utskottet, som varit mån om att med statistiska siffror belysa införseln af spanmål och den deraf på nederlag upplagda, skulle nog råkat i förlägenhet, om det skolat lemna upplysning om beloppet om den från nederlag uttagna och åter utförda spanmålen! Utskottet skulle dervid hafva stött på åtskilliga obehagligheter, ty jag tror, att af den stora mängd spanmål, som införes och upplägges på nederlag, ingenting, i hvarje fall endast högst obetydligt åter utföres. Och det förhållandet torde vara klart deraf, att utlåndingen, som afyttrat varan till importören, väl ej för något pris skulle vilja återköpa den. Den obehöfliga spanmålen säljes nog också här i landet, och derigenom sjunka naturligtvis prisen på de inhemska produkterna.

Man har således efter min uppfattning, så länge denna nederlagsrätt finnes kvar, ej det skydd af tullarne, som man trott och hoppats, och som äfven Riksdagen har velat genom dem bereda.

Utskottet säger äfven, att, om nederlagsrätten borttoges, skulle

Om afskaffande af rättigheten att på nederlag upplägga spanmål.
(Forts.)

Om afskaffande af rättigheten att på nederlag upplägga spanmål.
(Forts.)

handeln med utländsk spanmål för mindre kapitalstarka personer i så hög grad betungas, att den skulle komma uteslutande i händerna på ett fåtal kapitalister. Äfven om så blefve förhållandet, tror jag, att ingen skada dermed vore skedd, ty vårt land behöfver ej så många spanmålsimportörer. Och om det ock stundom blefve förhållandet, att import någon gång skulle behöfvas, så skulle det ej skada, att det vore endast kapitalstarka personer, som besörjde densamma. Dessa behöfde ingen nederlagsrätt, och större import, än som behöfves, bör ej uppmuntras.

Sålunda, huru jag än ser denna sak, kan jag för min del icke annat än biträda reservationen och sålunda yrka afslag å bevillningsutskottets hemställan och bifall till herr Bohnstedts motion.

Herr Bergendahl: Mine herrar! I likhet med den föregående talaren kan jag ej inse behöfligheten af nederlagsrättens bibehållande, utan i likhet med honom ber jag att få yrka bifall till den af reservanterna friherre Alströmer m. fl. vid utskottets betänkande fogade reservation, då ju, såsom den föregående talaren nyss nämnde, nederlagsrätten icke under nuvarande tider torde vara behöflig för vårt land. De numer lättade kommunikationerna, de under hela året öppna hamnarne göra, att hvilken tid på året som helst landets köpmän och qvarnegare kunna förse sig med det behöfliga förrådet af spanmål och mjöl, derest landet sjelft ej skulle kunna producera tillräckligt deraf.

Lättheten att på nederlag upplägga den från utlandet inköpta spanmålen medför naturligtvis ökning af importen och befordrar lusten att från utlandet inköpa en vara, som af dessa nederlagsinnehafvare kan när som helst i kolossala massor kastas ut på den inhemska spanmålsmarknaden och nedtrycka de der gällande prisen.

Utskottet nämner i slutet af sitt betänkande, att, om nederlagsrätten borttages, blott de stora kapitalisterna skulle komma att handla med utländsk spanmål. Enligt mitt förmenande behöfver man ej frukta detta. Jag tror nemligen, att det icke behöfver vara så synnerligen kapitalstarka personer, som sysselsätta sig med import af utländsk spanmål, och det äfven om denna nederlagsrätt borttoges. Hvad nu för öfrigt utskottet säger derom, att vi i vårt land icke skulle kunna på långt när och — om jag tolkar utskottets motivering rätt — icke på lång tid ännu åstadkomma tillräckligt med spanmål för vårt eget lands behof, så vill jag dervidlag hänvisa till ett uttalande, baserad på statistiska uppgifter, hvilket jag vid förra riksdagen hade i denna kammare vid behandlingen af frågan om tullsatserna å spanmål. Det visade sig af dessa statistiska uppgifter, att år 1855 var Sveriges rågeexport i rundt tal 707,000 tunnor större än motsvarande import. Från detta år till år 1891 hade åkerarealen ökats med 50 procent; 1855 utgjorde den nemligen 4,200,000 tunnland, och 1891 6,600,000 tunnland. Och under samma tidrymd — tiden från år 1855 till år 1891 — befinnes det, att, när såsom jag nyss nämnde åkerarealen ökats med 50 procent, invånareantalet ej vuxit med mer än 36 procent. Herrarne

kunna sjelfva se här af, att det ej är bristande *förmåga* hos landet att sjelft fylla sitt behof af spanmål, utan brist på lönande *pris*, som göra, att jordbruket icke producerar tillräckligt med brödsäd för landets behof. Och, då jag anser, att nederlagsrättens borttagande utgör ett nödvändigt bihang till de införda spanmåls-tullarne, utan hvilket dessa ej kunna blifva fullt effektiva, så finner jag mig böra yrka på denna nederlagsrätts borttagande.

Utskottet har äfven i sitt betänkande berört förhållandena i Norrland och påstår, att det skulle för denna provins vara till stort men, om denna nederlagsrätt borttoges. Jag undrar dock, om icke köpmännen och qvarnegrarne i Norrland redan på hösten kunna se, huruvida de böra importera mer eller mindre spanmål. Men om de mot förmodan icke skulle lyckas få klart för sig detta, innan hamnarne stängas, så veta vi ju, att Stockholms hamn är öppen, äfven sedan den norrländska sjöfarten afstannat, och att den bör bli det i ännu högre grad, sedan staden beslutat att inköpa den härför nödiga isbrytaren. Vidare finnas ju numera från Stockholm jernvägar långt uppåt Norrland, hvilka kunna transportera spanmål till de olika delarne af detta landskap, om blott staten bestämmer sådana fraktsatser, att dylik transport blir möjlig.

Jag tager mig med anledning af det sagda friheten att fortfarande yrka bifall till herr Bohnstedts motion eller — hvilket är det samma — till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr *Rydberg* instämde häruti.

Herr Hedgren: Då de föregående talarne yrkat bifall till motionen och såsom hufvudsakligt skäl för detta yrkande anført hvad som i reservationen säges, torde det vara nödvändigt att se till, om de skäl, som reservanterna anført, äro så hållbara, att man på dem kan fota ett beslut, som är så vidt omfattande och särskildt för vår spanmålshandel så ingripande som det här ifrågasatta.

Reservanterna anse först, att spanmålsimportörerna genom nuvarande rätt att upplägga spanmål på nederlag tillskyndas en så stor räntevinst, att endast den innebär en stark frestelse till spekulation. Nu förhåller det sig så i detta fall, att man under vissa vilkor icke behöfver betala tullbeloppet för gods, som från nederlag förtullats, förr än 90 dagar efter sedan varan från nederlaget uttagits. Det är sålunda på dessa 90 dagar som räntevinsten skall göras. Om nu en importör tager in ett parti spanmål, lät oss säga för 100,000 kronor, skulle tullafgiften derför, enligt nu gällande tullsats, uppgå till omkring 30,000 kronor. Det är då på dessa 30,000 kronor som räntevinsten skulle uppstå. Men 4 procents ränta på 30,000 kronor på 90 dagar utgör, såsom man lätt torde finna, 300 kronor. Kan nu någon verkligen tro, att en spanmålsimportör, för att få denna räntevinst af 300 kronor, skulle vilja kasta sig in på en spekulation med 100,000 kronor? För min del tror jag det icke. Men går man ännu ett steg längre, så skola vi finna, att denna måttliga räntevinst icke blott reduceras, utan helt och hållet

*Om afskaf-
fande af rät-
tigheten att
på nederlag
upplägga
spanmål.
(Forts.)*

Om afskaf-
fande af rät-
tigheten att
på nederlag
upplägga
spannmål.
(Forts.)

försvinner. För att få rätt att upplägga spannmål eller annat gods på nederlag, skall man till staten erlægga en särskild afgift, den s. k. nederlagsafgiften, som är bestämd till en procent af tullbeloppet. I förstnämnda fall utgör sålunda denna nederlagsafgift 300 kronor, eller precis samma belopp som den mycket beprisade räntevinsten. Jag kan sålunda vid en dylik affär, om jag finner ett nöje deri, visserligen å ena sidan notera en vinst på 300 kronor, men jag måste å andra sidan afföra precis samma belopp såsom utgift till tullverket för rätten att hafva spanmålen på nederlag; och den omständigheten torde väl icke kunna innebära någon frestelse till spekulation.

Med de öfriga skäl, som reservanterna framlagt för sin åsigt, är det just icke mycket mera bevändt. De säga nemligen följande: »Vid första ökning af priset å spannmål utsläppas af svaga spekulanter de å nederlagen upplagda, ofta på kredit inköpta förråden af den billigare utländska varan i marknaden». Härvid göra sig reservanterna likväl skyldiga till ett ofrivilligt misstag, då de säga, att förråden ofta äro inköpta på kredit. I spanmålsaffärer gäller nemligen i allmänhet den coutymen, att liqvid erlægges kontant, och det är endast mycket sällan, eller i undantagsfall, som kredit här beviljas. Man kan ock vara alldeles säker på, att om kredit någon gång medgifves, lemnas den icke till de svaga spekulanterna, utan just till dem, hvilka hafva rygga att stå emot ett större prisfall.

Huru skulle det nu ställa sig i detta fall, om nederlagsrätten borttoges? Skulle då icke dessa svagare spekulanter vara ännu mera nödsakade än förut att, så snart en liten prisstegring inträffar, kasta ut sina förråd i marknaden, när dessa spekulanter ligga i förskott icke blott med det belopp, som varan betingat, utan också med tullbeloppet. Men största faran för nederlagsrättens borttagande ligger dock deri att, om vid ett eller annat tillfälle större partier spannmål importerats, än som motsvarar behofvet, dessa öfverskott icke skulle kunna å nyo exporteras, utan måste till snart sagdt hvilket pris som helst afyttras inom landet, hvaraf åter den enda och naturliga följd blefve den, att priset å spannmål trycktes ned allt mer och mer. Men det är väl icke derhän våra landtbrukare vilja komma. Det är sålunda icke förhållandet, såsom reservanterna slutligen säga, »att det behjertansvärda syftet med tullförhöjningarne i viss mån motverkas af nederlagsrätten för spannmål»; ty denna nederlagsrätt utöfvar en reglerande inverkan på priserna såväl uppåt som nedåt.

Jag hoppas därför, att Riksdagen icke skall befinnas villig att i denna nederlagsrätt, som hos oss varit gällande öfver 100 år, göra någon inskränkning, utan att denna rätt skall framdeles såsom hittills få finnas till fosterlandets gagn.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Med herr Hedgren förenade sig herrar *Falk* och *Nyström*.

Herr Johansson från Stockholm yttrade: Då denna fråga var före vid sistlidne riksdag, fann den ingen resonnansbotten i denna kammare, och jag hade därför trott, att nu knappast någon enda sträng skulle komma att här vibrera till förmån för reservanternas från Första Kammaren fulltoniga harmoni.

Jag vill nu till att börja med taga fasta på några uttalanden i det anförande, som förste talaren i ämnet hade. Han sade bland annat, att förr producerade vi högst obetydligt med spanmål, och då kunde nederlagsrätten vara på sin plats, men nu, sade han, kunna vi producera spanmål. Ja, visserligen; men det är en stor skilnad mellan att kunna göra något och verkligen göra det, och statistiken visar, att vi *icke* hafva producerat mera spanmål under åren 1894 och 1895 än under åren 1886 och 1887. Att nederlagsrättens upphäfvande länder helt och hållet till förmån för kapitalet, det förnekas icke af kapitalisterna sjelfve, och lika litet kan det förnekas, att nederlagsrätten är till skada för dem, som litet eller inga penningar hafva. Men att herr Bohnstedts motion är af ominös beskaffenhet, det framgår deraf, att den afser att ytterligare fördyra sådana varor, som redan förut äro tillräckligt fördyrade; den afser att på dessa 3 kronor 70 öre eller 6 kronor 50 öre bereda sig ett ytterligare påbröd, men visst icke ett sådant, som våra bagare bruka lemna sina kunder, utan i alldeles motsatt riktning.

Vid behandlingen af denna fråga sistlidne riksdag var det endast en talare, som i denna kammare uppträdde till försvar för motionen, och äfven han var mycket betänksam. Han visste sjelf icke rätt, huru han skulle ställa sig till frågan, men öfvergick slutligen på motionärens sida, och detta ehuru en annan talare, min ärade vän på norrköpingsbanken, hvilken eljest visst icke är känd såsom någon synnerligt stor frihandlare, sade, att nederlagsrätten högst obetydligt inverkar på spanmålspriset; den representerar endast ungefär lika mycket som ett eller ett par kilogram mjöl om året per individ i landet.

Talaren på skånebanken anförde såsom skäl för nederlagsrättens upphäfvande, att genom denna rätt möjliggöres till och med för den, som icke har ett enda öre att insätta i sin affär, att kunna handla med spanmål, och detta ansåg han vara en osund spekulation. Jag är sjelf köpman, ehuru jag icke längre gör spekulationer i spanmål, och jag vill fråga eder, mine herrar, huru skulle man, när man var ung, kunnat sätta fötterna under eget bord, äfven om man hade de bästa insigter i affärssaker, om man inhemtat hos kapitalstarka importörer af spanmål både affärens teori och praktik, huru skulle man, säger jag, någonsin kunnat börja göra sådana affärer för egen räkning, om det påståendet vore riktigt, att det är osundt att handla med spanmål? För oss brödköpare synes det mig vara egalt af hvem man köper spanmålen, om det är af den kapitalstarkare importören eller af den som köpt varan på kredit, om vi blott slippa lida brist på brödet. Men, säga reservanterna, om det är en kapitalstark importör, så har han rygga att kunna ligga på spanmålen tills han får bra betaldt för den-

*Om afskaf-
fande af rät-
tigheten att
på nederlag
upplägga
spanmål.
(Forts.)*

Om afskaffande af rättigheten att på nederlag upplägga spannmål.
(Forts.)

samma, hvilket deremot den kapitalsvage, som köpt varan på kredit, icke kan göra, utan han måste sälja en del af varan så snart som möjligt för att kunna betala åtminstone tullomkostnaderna.

Ja, detta är nog sant. Men icke förbättras detta förhållande genom nederlagsrättens borttagande; det försämras tvärtom. Ty spekulationslusten kan hvarken Riksdagen eller regeringen förhindra, och alltid skall det finnas någon eller några, som spekulera på kredit. Man köper varan i Hamburg, Berlin eller London, och som den kommer långt bortifrån, behöfs det måhända en månads tid innan den kommer hit till oss. Under denna tid har spanmålspriset fallit, och hvad blir då följderna? Jo, om nederlagsrätten icke finnes, måste den kapitalsvage köparen, såsom jag förut sagt, sälja en del af varan à tout prix för att kunna betala tullbeloppet, och om han icke har magasin för att upplägga varan i, måste han sälja hela det importerade partiet för att vid förfallodag betala sjelfva varan.

Jag kan ej förstå, huru man kan säga det vara en osund spekulation att handla med det nödvändigaste af människans behof. Då är det väl osundare, om spekulanter importera lyxartiklar, kolonialvaror, tobak och allt möjligt sådant, som vi i värsta fall kunna undvara, blott vi hafva brödfödan.

Det har redan för många år sedan sagts, att man för att förebygga vådorna af en blockad, hvilka kunna blifva stora nog, då landet ej producerar mera än trefjedjedelar af befolkningens behof af spanmål, borde åsätta tull å spanmål, hvilken skulle hafva till följd, att landet skulle komma att producera så mycket råg, att ej en enda tunna skulle behöfva köpas från utlandet. Jag tror dock, att, om vi nu skulle taga bort nederlagsrätten — kronomagasin och sockenmagasin finnas ej mera till — och en sådan olycka som en blockad skulle inträffa, landet skulle dyrt få lida af ett sådant beslut. Jag är glad öfver och vill icke vara med om att hämma importen af en så reel vara som spanmål, då vi ej producera tillräckligt af denna vara i eget land.

På dessa grunder, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta yttrande instämde herrarna *Hahn* och *Eriksson* i Bäck.

Herr Fredholm från Stockholm: Jag begärde ordet, då den förste talaren yttrade sig för bifall till reservationen. Hela hans anförande vittnade om en orubblig tro på rigtigheten af de åsikter, han uttalade. Men jemför man denna hans tro med verkligheten, skall det visa sig, att han uti de allra flesta stycken af sitt anförande fullständigt misstagit sig.

Han trodde först och främst, att vi inom riket producera så mycket spanmål, som befolkningen behöfver för att kunna existera, och i denna sin åsigt understöddes han, såvidt jag hörde rätt, af en annan talare. Jag begär nu ej, att någon skall tro på mig; men de herrar, som vid sistlidne riksdag voro med om att åsätta förhöjd tull å spanmål, måtte väl hafva i friskt minne, hurusom

uti den kongl. proposition derom, som då framlades för Riksdagen, visades hvilken betydande quantitet spanmål, som hit infördes, utgörande $\frac{1}{3}$ af all den brödsäd, som här i landet förbrukas.

Den nämnde talaren yttrade äfven, att vi mycket väl skulle kunna producera allt hvad vi behöfva — detta har redan bemötts af en annan talare — men att villkoret härför vore, att vi hafva en skyddstull. Jag frågar då: hafva vi ej fått skyddstullar, hafva vi ej fått dessa vid förra riksdagen ytterligare höjda, och detta till ett belopp, högre än hvad Kongl. Maj:t ansåg vara tillräckligt, skall då denna tull ej räcka till? Nej, säga herrar protektionister här i reservationen, och det är ett uttalande, som det torde kunna vara skäl att taga fasta på.

Herrarne torde påminna sig, hurusom, då fråga var om införande af spanmålstullar, från tullvännernas sida oupphörligt framhölls, att brödet här i landet genom åsättande af skyddstullar icke skulle blifva fördyradt. Konkurrensen inom landet skulle nog vara tillräcklig för att hålla priset inom tillbörliga gränser, sade man. Tull å spanmål ville man hafva endast för att för vår produktion förbehålla oss vår egen marknad. Nu för man ett annat språk, nu säga reservanterna från Första Kammaren — och de äro alla derom ense — att »afsigten med denna åtgärd var naturligtvis att bereda den svenske jordbrukaren förmånen af en höjning i priset på den af honom producerade spanmålen *med hela det belopp, hvar-till tullarne blifvit bestämda*».

Man anser vidare, att landets jordbrukare ej fått komma i åtnjutande af hela det förhöjda priset, och detta därför att nederlagsrätten existerar, enär man håller före, att denna nederlagsrätt är orsaken till att tullarne icke kunna utöfva hela den verkan, som afsigten med dem var, då de infördes. Det bör emellertid vara uppenbart, synes det mig, att nederlagsrätten icke kan medföra en sådan verkan, då det i sjelfva verket endast är $\frac{1}{4}$ af den spanmål, som infördes, som upplägges på nederlag, och detta i allmänhet blott på en kortare tid.

Men då man nödgas erkänna rättigheten af hvad som alltid från frihandlarnes sida framhållits, att åsättande af spanmålstullar ej skulle medföra realiserandet af alla de sanguiniska förhoppningar, som protektionisterna fästade vid dem, vill man nu, då man icke gerna kan komma och begära ytterligare förhöjning i spanmålstullen, i stället vinna målet genom att försvåra och lägga hinder i vägen för handeln med den betydande quantitet brödsäd, landet behöfver utifrån införa. Det är därför man vill hafva bort nederlagsrätten och derigenom försvåra handeln för att på så sätt fördyra varan, och detta, märk väl mine herrar, uti en tid, då man gör allt hvad man kan för att underlätta kommunikationerna; då man lånar millioner på millioner för att bygga jernvägar och skapar nya ångbåtslinier för att underlätta handeln — i en sådan tid vill man på lagstiftningens väg vidtaga åtgärder, som skola motverka de resultat, som man med de gjorda uppoffringarne eftersträfvat att vinna.

Den, som har något minne af den sunda ekonomi, som förut

Om afskaffande af rättigheten att på nederlag upplägga spanmål.
(Forts.)

*Om afskaf-
fande af rät-
tigheten att
på nederlag
upplägga
spanmål.
(Forts.)*

varit rådande i vårt land, måste väl ändock medgifva, att handeln är en mycket gagnelig och för menskligheten mycket nyttig verksamhet. Handeln är ju en mekanism, om hvilken det, liksom om hvarje annan mekanism, gäller, att man bör söka förenkla och förbättra den; och i lika grad som man lyckas deri kommer vinsten af handelns underlättande hela samhället till godo.

Det egentliga skälet, hvarför utskottet här har tillstyrkt bibehållandet af nederlagsrätten, är, att man bör vara angelägen om att bibehålla en inrättning, som möjliggör en sund spanmålshandel. Ty när man har en så hög skyddstull som den närvarande, hvilken utgör nära nog $\frac{1}{3}$ af varans värde, är det uppenbart, att man i saknad af nederlagsrätt ej skall kunna reexportera spanmål, som hit införes, eftersom man då ej skulle kunna få igen den tull, man betalat. En återutförsel på sådana villkor skulle vara förenad med en så stor förlust, att någon näppeligen skulle utsätta sig för densamma, utan hellre skulle man då taga en mindre förlust och sälja varan på den inhemska marknaden, hvarigenom man, i stället för att förlora $\frac{1}{3}$ af varans värde, kunde nedbringa förlusten till $\frac{1}{6}$ eller något sådant.

Den förste talaren ansåg, att den fara för prisfall på den inhemska marknaden, som kunde uppstå derigenom att man, om nederlagsrätten borttoges, ej skulle kunna reexportera varan, icke skulle vara af någon betydelse, emedan man hittills har reexporterat så litet. Ja, detta är sant, men hvarför har det ej skett i större skala? Jo, helt enkelt därför, att vi hittills lefvat under normala förhållanden, under hvilka importörerna icke misspekulerat sig, utan kunnat realisera varan; men det är ej komna tider, då förhållandena gestalta sig annorlunda. Man måste väl hafva i minnet, huru det var förr i världen med spanmålshandeln; de, som äro äldre, påminna sig nog de tider, då vi hade sockenmagasin, i hvilka det lades upp spanmål från det ena året till det andra, för att förebygga hungersnöd. Något sådant är nu obehöfligt, på grund af de lätta kommunikationerna; men det är ej nog med dessa, utan vi få äfven lof att ordna spanmålshandeln på ett rationellt sätt. Detta kunna vi emellertid göra endast så länge vi hafva nederlagsrätten kvar; tager man deremot bort denna, blir det svårare.

Tvenne talare hafva här yttrat, att det ej skulle skada, om man kunde koncentrera spanmålshandeln på få händer, och att man derigenom skulle få en sund spekulation till stånd. Det är nästan obegripligt, att man skall få höra sådana skäl i våra dagar, då man ju knappast kan öppna en tidning, utan att man der får läsa någonting om ringbildning. Man bildar ringar för alla möjliga handelsvaror, och ju mindre antal personer det är, som har handeln i sin hand, desto bättre lyckas det att få till stånd sådana ringar. De hafva på sina ställen vunnit en sådan omfattning, att de redan inneburi en fara för samhället, och man har därför på flera håll varit betänkt på att vidtaga lagstiftningsåtgärder för att förhindra en sådan osund spekulation. Om man här i vårt land toge bort nederlagsrätten för spanmål, skulle följden äfven här

kunna blifva densamma som på många ställen i utlandet beträffande andra varor.

Då denna fråga var före vid sistlidna års riksdag, tycktes det inom denna kammare råda en nästan enhällig mening om att nederlagsrätten ej borde borttagas, och det har därför öfverraskat mig, att här nu uppträda motståndare till det beslut, som förra Riksdagen fattade i ämnet. Jag kan emellertid ej föreställa mig annat än att de herrar, som gjort sig till målsmän för reservationen, skola uti denna kammare befinna sig uti afgjordt mindretal, ty jag är förvissad om, att det sunda förståndet skall säga alla här närvarande, åtminstone af landets jordbrukare, att det för dem kan innebära ganska betänkliga vådor, om de på detta sätt omöjliggöra en sund och förnuftig handel med spanmål.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Bruzelius*.

Herr Höglund: Jag skall be att få yttra några ord i denna sak, utan att dock beröra tullförhållandena i annat afseende än att jag påminner derom, att under tullstridens dagar ett bland de skäl, som då framhöllos för spanmålstillarnes införande, var det, att tullarne skulle bidra till att minska prisfluktuationen på spanmål. Nu vill man ej längre vidhålla detta, utan nu vill man afskaffa en institution, som man erkänner bidra till att minska dessa prisfluktuationer.

Hvad nu sjelfva denna sak beträffar — att nederlagsrätten skulle bidra till att minska prisfluktuationen — tror jag nog, att den eger sin rättighet. Detta är ju då en sak, som är af en mycket stor betydelse; den är en vinst för både spanmålsproducenterna och för dem, som handla med spanmål, ty ingenting verkar så ofördelaktigt på en affärgren som att prisfluktuationerna blifva häftiga och stora.

Äfven tror jag mig vara berättigad påstå, att de häftiga prisstegringarna omedelbarast komma mellanhänderna till godo, komma dem, som handla med en vara, i större måtto till godo än dem, som producera varan, under det att ganska ofta händer, att prisfallen genast och omedelbart drabba producenterna.

Jag tror följaktligen, att det ur alla synpunkter vore ofördelaktigt att taga bort nederlagsrätten, och det är därför jag ber att få förena mig med dem, som yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Enligt de gjorda yrkandena framstälde herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall till den i ämnet väkta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Herr Erickson i Bjersby begärde likväl votering, hvilken ock företogs enligt följande, nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Om afskaffande af rättigheten att på nederlag upplägga spanmål.
(Forts.)

*Om afskaf-
fande af rät-
tigheten att
på nederlag
upplägga
spanmål.
(Forts.)*

Den, som bifaller hvad bevillningsutskottet hemställt i förevarande utlåtande n:o 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets hemställan, bifallit den af herr Bohnstedt i ämnet väckta motion.

Omröstningen utföll med 140 ja och 69 nej; hvadan utskottets hemställan af kammaren bifallits.

§ 7.

Föredrogs och lades till handlingarna bevillningsutskottets memorial n:o 11, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande n:o 7 i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående tullfritt införande öfver Funäsdalen af spanmål och fläsk.

§ 8.

*Om ändrad
lydelse af 15
kap. 2 § rättegångsbalken.*

I ordningen förekom dernäst lagutskottets utlåtande n:o 31, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 15 kap. 2 § rättegångsbalken.

Herr *O. Persson* i Killebäckstorp hade i en inom Andra Kamraren väckt motion, n:o 43, föreslagit:

»att Riksdagen behagade för sin del besluta sådan ändring 15 kap. 2 § rättegångsbalken, att hinder ej må i lagens ordalydelse finnas därför, att jemväl qvinna, som besitter de i lagrummet omförmälda egenskaper, må kunna för andra tala och svara, eller att anförda stadgande i 15 kap. 2 § rättegångsbalken erhåller följande förändrade lydelse: De, som för andra må tala och svara, skola vara oberyktade, ärlige, redlige och förståndige.»

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Efter uppläsande af denna utskottets hemställan begärdes ordet af:

Herr *Persson* i Killebäckstorp, hvilken inom utskottet varit af skiljaktig mening, och nu anförde:

Herr talman, mine herrar! Då jag väckte motion om sådan ändring i 15 kap. 2 § rättegångsbalken, att hinder i lagens ordalydelse ej måtte förefinnas för att qvinna såväl som man kunde

som rättegångsombud anlitas, hade jag mig väl bekant vissa fall från underdomstolar, då qvinna endast därför, att hon var qvinna, icke tillåtits uppträda och föra andras talan inför rätta.

Men jag känner ock, att domare finnas, som lika med utskottet anse lagbestämmelsen, sådan som den nu lyder, icke utgöra hinder för qvinna i berörda afseende. För att få reda på praxis härutinnan har jag rådfrågat mig om åsigterna i Stockholms rådstufvurätt och dervid inhemtat, att, ehuru en och annan der anställd domare ansåge den omständigheten, att rättegångsombud enligt lagens ordalydelse skulle vara *man*, icke utgöra hinder för qvinna att uppträda, likväl den allmänna och principiellt tillämpade åsigten hos nämnda rätt och dess särskilda afdelningar vore den, att rättegångsombud enligt lagens uttryckliga stadgande måste vara *man*. Flere gånger hade det händt, att qvinna blifvit afvisad.

På begäran af mig att erhålla utdrag af något protokoll, som visade sådant fall, har det tillåtits mig att förskaffa mig afskrift af ett sådant, hvori båda meningarna förekomma, med seger dock för den, som vägrar qvinna den ifrågavarande rätten.

Jag skall tillåta mig uppläsa detta protokoll. Det är från rådstufvurättens sjetta afdelning för den 14 september 1895, n:o 252, och lyder:

»Till denna dag hade allmänne åklagaren, t. f. förste stadsfiskalen, vice häradshöfdingen August Wilhelm Bergström, å tienstens vägnar, uttagit stämning å handelsidkerskan Emma Nyman med påstående — — — — —

Då målet i närvaro af åklagaren påropades, instälde sig Emma Nyman genom ogifta Augusta Nyman, hvilken ingaf denna fullmagt:

»Rättegångsfullmägt in blanco — — — — —

Genom särskildt afsagdt beslut förklarade emellertid rådstufvurätten det icke, emot stadgandet i 15 kap. 2 § rättegångsbalken, kunna tillåtas Augusta Nyman att uppträda såsom ombud i målet, hvarefter Augusta Nyman afträdde.

Från förestående beslut, som innefattade vice notarien Mortons och stadsnotarien Tomasons sammanstämmande mening, var ordföranden, herr rådmannen Mothander, skiljaktig och ansåg för sin del stadgandet i åberopade lagrum icke utgöra hinder för Augusta Nyman att vara ombud i målet — — — — —»

En vid nämnda underrätt såsom domare anställd person har i denna fråga såsom skäl för sin konsekventa vägran att låta qvinna uppträda såsom ombud uppgifvit, dels att lagens uttryck *man* uti omförmälda lagrum enligt hans åsigt icke kunde tolkas liktydigt med person, dels ock att han icke, förr än ändring i lagen eller en kongl. förklaring eller ett prejudikat föreläge, ansåge sig kunna tillåta qvinna att vara ombud, enär eljest, om öfverrätterna icke skulle anse qvinna kunna som ombud godkännas, han skulle utsätta parterna för risken att på nytt få börja målet, som kunde hafva varit både viktigt och kostsam. De nu anförda omständigheterna äro synnerligen talande skäl därför, att enighet i åsichter om qvinnas behörighet eller obehörighet genom tydlig lag åstadkommes. Och då tidsandan och tidsförhållandena peka på qvin-

Om ändrad
lydelse af 15
kap. 2 § rätte-
gångsbalken.
(Forts.)

Om ändrad
lydelse af
15 kap. 2 §
rättegångs-
balken.
(Forts.)

nas likställighet med man, finner jag det vara skäligt att jemväl i nu förevarande fråga inrymma rätt för henne.

Jag har redan visat, att utskottets åsigt om betydelsen af ordet man i det till ändring föreslagna lagrummet icke är allmän och, jag vågar påstå, ej den vanliga.

Annat är förhållandet i de lagstadganden, som innehålla former för processen. Dessa stadganden måste enligt min mening tolkas absolut efter orden för att undvika ostadighet i rättskipningen.

Lika litet som det till exempel kan vara rätt af en domare att till behandling upptaga en rättshandling klockan ett, då den enligt lagens ord skall vara ingifven före klockan 12, lika litet kan det vara rätt att låta qvinna vara ombud, då lagen stadgar att ombud skall vara man. Derfor är, då i processrättsligt hänseende qvinna är lika behörig som man, detta uttryckligen bestämdt till exempel i fråga om vittne, der lagen stadgar »qvinna må ej mindre än man vittne bära». Det är på grund af detta allmänna stadgande om qvinnas vittnesrätt, som, enligt min åsigt, det varit nog med en kunglig förklaring för att borttaga den tvekan om hennes behörighet att bevittna testamente och andra handlingar, som enligt lagens ord skola bevittnas af tvenne män.

Men för att henne skall tillerkännas rätt att uppträda såsom rättegångsombud torde på förut anförda skäl fordras en ändring i lagen.

På grund af hvad jag nu anfört, skall jag, herr talman, be att få yrka afslag å utskottets förslag och bifall till min motion.

Vidare yttrade:

Herr von Krusenstjerna: Motionären har yrkat att få ett uttryckligt lagstadgande derom, att qvinna skall vara lika behörig som man att vara ombud vid domstol, och åberopar, såsom jag nu hör, till stöd för detta sitt yrkande, att tidsandan skulle kräva sådant. Ja, det lemnar jag derhän, huruvida tidsandan verkligen kräver något sådant: det synes mig snarare, som om qvinnas sysslande med dessa saker skulle komma under rubriken »missbrukad kvinnokraft».

Men i allt fall har ju lagutskottet gifvit motionären rätt så till vida, att utskottet säger, att ifrågavarande lagbestämmelse icke utgör »ovillkorligt hinder för qvinna, som har de egenskaper, lagen fordrar hos ett rättegångsombud, att inför domstol för andra tala och svara». Vi hafva ju dessutom i dagarne fått i tidningarna läsa en notis, om huru en qvinna yrkat att få uppträda såsom ombud vid en domstol och huru, då vederparten gjort invändning om hennes behörighet, denna invändning blifvit af rätten ogillad. Detta är ett ytterligare stöd för rigtigheten af utskottets uppfattning.

Då frågar jag motionären: hvad kan han mer begära? Icke kunna vi väl taga oss för att förtydliga hvarje lagstadgande, i fråga om hvilket en eller annan domstol kan hafva en annan uppfattning än den vi anse vara den rigtiga.

Lagutskottet har därför icke kunnat finna annat, än att den föreslagna ändringen är obehöfelig, och därför hemställt om afslag å motionen.

Jag yrkar bifall till utskottets betänkande.

Herr Lasse Jönsson: Herr talman! Jag är af den åsigt, att, när nu denna fråga bragts å bane och förelegat till lagutskottets behandling, det hade varit en obetydlighet att gifva motionären rätt. Det kan icke förnekas, den siste talaren har icke heller förnekat det, och det står ju tydligt uttaladt i lagutskottets betänkande, att det beror på domstolarnas uppfattning i hvarje särskildt fall att låta qvinna uppträda eller icke. Hvarför skola vi icke då vidtaga denna ändring, som är så lätt genomförd? Det nuvarande förhållandet kan medföra ganska stora svårigheter. Vi hörde af den siste talaren om en qvinna, som fått uppträda vid en domstol i Nerike. Hon lärer hafva fört talan för sin fader, samt i ett särskildt mål rörande en vägtvist. Om nu dessa mål, såsom ganska ofta händer, dragas inför högre domstolar, så kan det hända, att högsta domstolen anser sig böra tolka lagen efter ordalydelsen; den säger då, att målet blifvit origtigt behandladt och återförvisar följaktligen detsamma till ny laglig behandling. Hvilka kostnader kan icke det vålla dessa parter, som i god tro följt lagens föreskrift. Hvarför skall man låta ett lagrum stå qvar, som åstadkommer tvistiga meningar, då saken är så lätt afhjelpat blott genom att uttrycka ordet *män*, så att en hvar person, som har de egen-skaper, som lagen fordrar, får uppträda såsom ombud. Nu, då det händer att qvinnor blifva juris doktorer, skall det då bero på domstolarnes uppfattning, om de få uppträda såsom ombud eller icke? Den åsigten har ju ofta uttalats i denna kammare, att man åt domstolarne bör lemna så litet utrymme som möjligt för olika uppfattningar af lagens föreskrifter. Är det då rätt att hafva qvar ett lagrum, enligt hvilket det skall bero på den enskilde domarens uppfattning, om han skall tillåta eller förbjuda en qvinna att uppträda.

På dessa skäl kan jag icke undgå att yrka bifall till detta förslag och afslag å utskottets hemställan.

Herr John Olsson: Äfven jag ber att få sluta mig till dem, som yrkat bifall till motionen. Lagutskottets ärade vice ordförande frågar, hvad motionären mer kan begära än det erkännande, som han fått af utskottet, att hans yrkande är berättigadt. Jo, han kan begära att lagen blir tydligare i denna punkt. Han kan begära, att det icke skall få finnas qvar sådana tvetydiga uttryck, som tolkas olika af olika domstolar. Detta kan han begära af lagutskottet, då utskottet erkänner saken vara berättigad. Det är faktiskt, att många domstolar vägra qvinna att uppträda såsom rättegångsombud, och äfven då en domstol medgifvit denna rätt, kan det hända att, om målet kommer till högre rätt, denna slopar underdomstolens medgifvande, och då måste parterna börja om hela processen till kostnad för sig sjelfva och statsverket. Det är väl

*Om ändrad
lydelse af
15 kap. 2 §
rättegångs-
balken.
(Forts.)*

*Om ändrad
lydelse af
15 kap. 2 §
rättegångs-
balken.
(Forts.)*

då berättigadt att söka få en ändring till stånd, helst denna ändring är så lätt gjord som genom ett utbyte af ordet *man* mot ordet *person*. Om lagutskottets utlåtande hade karakteren af en lagförklaring, som för framtiden vore bestämmande för rättspraxis, då vore det en annan sak, och då kunde utskottet hafva rätt i sitt afstyrkande utlåtande, emedan det då icke vore något behof af den föreslagna ändringen, men jag tror icke, att lagutskottets utlåtanden hafva en sådan betydelse, utan den olika praxis kommer nog fortfarande att stå kvar, och då synes det mig vara skäl att vidtaga en förändring, som lagutskottet sjelft erkänner vara berättigad och som därför måste anses behöfzig.

Jag yrkar därför bifall till motionen.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, gaf herr talmannen, enligt de gjorda yrkandena, propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall till den i ämnet väckta motionen. Herr talmannen förklarade sig ansvaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen, men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i förevarande utlåtande n:o 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets hemställan, bifallit den af herr O. Persson i Killebäckstorp i ämnet väckta motion.

Omröstningen visade 73 Ja men 119 Nej; och hade kammaren alltså, med afslag å utskottets hemställan, bifallit den ifrågavarande motionen.

§ 9.

*Angående
bröds försäljning
efter vikt.*

Föredrogs vidare Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 6, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om förordning angående bröds försäljning efter vikt.

Uti en till utskottet remitterad motion, n:o 7, hade herr J. G. O. Högstedt från Helsingborg föreslagit, »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att en förordning måtte utfärdas, som ålägger bageriidkare och brödförsäljare att afyttra det till salu varande brödet efter vikt».

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte för-
anleda till någon kammarens vidare åtgärd.

I fråga härom anförde nu:

Herr Högstedt från Helsingborg: För den välvilja, hvarmed
utskottet omfattat min motion, och för det vackra eftermäle, hvar-
med det affärdat den, känner jag mig synnerligen förbunden. Men
jag måste dock smärtsamt nog beklaga, att jag icke kan godkänna
de skäl, utskottet anført för sin slutliga dom öfver densamma. Jag
kan icke godkänna det skälet att, såsom det står på sid. 4, »både
det torra och mjuka rågrödet redan nu i regel säljas efter vigt». Det
är icke min erfarenhet, att så i regel sker. Hade jag icke
haft erfarenhet af motsatsen, af att hvarken det mjuka rågrödet
eller hvetebrödet säljes efter vigt, hade jag naturligtvis icke inför
Riksdagen framlagt denna fråga.

Det har sagts, att en stor del deraf redan säljes efter vigt.
Men jag vill, att allt detta slags bröd skall säljas på det sättet.
Det har sagts, att det sker *mångenstädes*. Men hvarför kan det
icke ske öfver allt? Hvarför skall brödet i detta afseende utgöra
ett undantag från andra matvaror? Hvarför kan icke samma
regel gälla för denna matvara som för alla andra? Och hvarför
skola köparne af *denna* vara vara i okunnighet om, huru mycket
de erhålla för sina penningar? Om det nu verkligen vore en all-
män regel att afyttra bröd på sätt i motionen framhålles, kunde
väl icke utskottet hafva väntat att höra en allmän önskan för-
spörjas om ett förordnande i motionens syfte. Men nu har verk-
ligen en sådan önskan försports. Jag kan försäkra herrarne, att
jag från olika håll inom landet fått mottaga både muntliga och
skriftliga uttalanden om önskvärdheten af ett lagstadgande i mo-
tionens syfte.

Utskottet befarar, att ett bifall till motionen skulle framkalla
»en ständig frestelse att på bekostnad af brödets godhet uppnå och
vidmagthålla dess afsedda vigt». Men jag tror, att denna farhåga
är ogrundad. Ty om en sådan frestelse skulle inställa sig, skulle
nog konkurrensen öfvervinna den.

Slutligen ber jag att få upplysa om, att jag icke med ett enda
ord i min motion antydtt, att jag betviflar, att brödet skulle blifva
billigare, om det afyttrades på sådant sätt, som i motionen angifves.
Jag har blott med de ord, utskottet åsyftar, velat säga, att jag icke
vill, att bagarne skola bindas vid bestämda pris, men att det skall
finnas en kontroll på brödförsäljningen. Danmark har haft omsorg
om den stora arbetarebefolkningen, då det särskildt för hvar-
vudstaden har utfärdat en förordning angående brödförsäljningen.
Och, efter hvad jag inhemtat på tyska legationen härstädes, är en
sådan förordning gällande för alla städer i tyska riket. Må vi nu,
herr talman, visa samma omsorg för denna sak och öfverlemna åt
Kongl. Maj:t att undersöka, huruvida icke genom det medel, jag
föreslagit, brödprisen kunna för de obemedlade arbetarefamiljerna
blifva något billigare. Då nu frågan för mig är så behjertansvärd,

*Angående
bröds för-
säljning
efter vigt.
(Forts.)*

Angående
bröds för-
säljning
efter vigt.
(Forts.)

kan jag icke underlåta, herr talman, att yrka bifall till motionen och afslag å utskottets hemställan.

Herr Zotterman: Jag hade icke ansett, att man här behöfde yttra annat än att, med hänvisning till de skäl utskottet anfört, yrka bifall till utskottets förslag. Men då motionären här gjort vissa invändningar mot utskottets motivering, må det tillåtas mig att i någon mån bemöta honom.

Hvad är det motionären åsyftar? Han åsyftar det möjligast billiga pris på arbetarens bröd. Denna hans sträfvan har utskottet billigt och erkänt, att det vore ett godt syfte, han sträfvade efter. Men utskottet har icke kunnat medgifva, att det medel, som motionären framhåller, kan erkännas såsom förande till målet. Det kan nemligen icke vara möjligt, att brödprisen skulle kunna för arbetaren blifva billigare endast derigenom att genom lag bestämdes, att brödet skulle säljas efter vigt, då bagarne, hvilket motionären själf medgifver, skulle ega rätt att sälja denna vigt till hvilket pris de behagade. Den vägen kan således icke leda till målet. Det är det som utskottet bland annat framhållit.

Då motionären till stöd för sin motion åberopat förhållandena i Danmark, har det synts utskottet som att en jmförelse borde uppdragas mellan förhållandena angående brödvigtsförhållandena i Sverige med dem i Danmark. Vid denna jmförelse visar det sig, att i båda länderna lagstiftningen och dess gång varit enahanda. År 1622 bestämdes genom »Ordning om Bakare och Bakning och huru Accijsen utgifvas skall» här i Sverige, att brödet skulle säljas efter vigt, att en viss vigt bröd skulle betinga ett visst pris, beräknadt efter spanmålspriset, och det uppgjordes vid denna stadgas utfärdande och bilades densamma en beräkningstablå, som visade, hvad hvarje lod bröd skulle kosta, då en tunna råg eller hvete kostade så eller så mycket. Ja, det gick så långt, att år 1681 bestämdes genom det årets bagareordning, att borgmästare och råd i städerna månatligen skulle bestämma en sådan brödtaxa. Jag har i min ego en sådan taxa, der det säges, att så och så mycket skall brödet kosta efter den och den vigten. Enahanda var förhållandet i Danmark. Der utkom 1683 en förordning, hvori det bestämdes, att brödet skulle säljas efter vigt och till ett visst pris, samt att borgmästare och råd hvar tredje månad skulle bestämma pristaxan. Men dessa pris-vigt-taxebestämmelser upphäfdes i vårt land 1847 och i Danmark 1841. Sålunda föregick Danmark med exempel att taga bort dessa pris- och vigtsbestämmelser. För Köpenhamn stod emellertid kvar den bestämmelsen, att Rugbrödet, nationalbrödet i Danmark, det som bakades i Köpenhamn, skulle hålla en viss vigt, 8 pund för hela bröd och 4 pund för mindre eller halfva, hvilket motsvarar respektive 4 kilo och 2 kilo. Det är naturligt att, när man der ville skydda arbetarne, man behöll denna vigtsbestämmelse då det gälde ett så pass stort bröd, som det danska nationalbrödet, dessa så kallade ankarstockar eller stora limpor. Bagarne skulle eljest der genom inknappning på vigten kunna förtjena rätt betydligt. Vigtsbestämmelsen gäller dock icke

för annat än rågröd af sammanmalet mjöl. Så fort brödet är bakadt af halfsigtadt mjöl upphör bestämmelsen om vigt att gälla. Så ock om det grofva brödet införes från annat håll. I vårt land upphäfdes bestämmelserna om brödets vigt och pris år 1847, såsom jag nämnde. Men i vårt land voro icke förhållandena så som i Danmark, att nationalbrödet var af den omfattning eller den vigt per styck, som i Danmark, utan här gälde det hufvudsakligen det torra, grofva rågrödet, hvilket användes af det stora fiertalet. Sålunda var det hufvudsakligen detta slags bröd, som vid försäljning skulle kunna röna inflytande deraf, att pris- och vigtsbestämmelserna borttogos. Man kunde icke gerna här bestämma, att en kaka bröd skulle ha en viss vigt. Men den bestämmelsen gjordes, att bagarne skulle vara pligtige att, om köpare det önskade, sälja brödet efter vigt, dock till pris, som af säljaren sjelf bestämdes. För min del anser jag, att rättigheten att få köpa bröd efter vigt, dock med rättigheten för bagaren att få sätta pris på brödet, i vårt land ännu icke faktiskt är upphäfd. Det vore därför rätt intressant, om motionären ville försöka att t. ex. i Helsingborg hos en bagare få köpa bröd efter vigt, och om han, i fall han nekades detta, ville vid domstol åtala den bagaren; då finge man se, hvad öfverståthållareembetets kungörelse den 20 maj 1847 innehåller. Detta med afseende på det mål motionären vill uppnå.

Jag vill slutligen såsom stöd för att utskottet har rätt i sin uppfattning nämna, att man har ett uttalande från Köpenhamn af den kommission — eller hvad det nu var — som år 1841 hade i uppdrag att yttra sig om borttagande af bestämmelserna om vigt och pris å bröd. Detta uttalande går ut på att framhålla den erfarenheten, att den gamla ordningen i Danmark icke kunnat leda till, att brödpriset der blifvit det lägsta möjliga för den stora allmänheten, utan — säger denna kommission — är det att hoppas och tro — jag ber herrarne ursäkta, om jag citerar anförandet indirekt och om det icke blir alldeles ordagrant — att genom frångående af denna lagbestämmelse och öfverlemnande åt den fria konkurrensen man skall lättare kunna nå det mål, man önskar, nemligen den största möjliga prisbillighet på bröd.

Jag vill icke trötta kammaren vidare. Med hänvisande för öfrigt till hvad utskottet anfört, hemställer jag, att kammaren ville bifalla utskottets förslag.

Herr Johansson från Stockholm: Den siste talaren började med att säga, liksom han slutade sitt anförande dermed, att han väl icke kunde behöfva yttra något annat än yrka bifall till utskottets förslag. Men det är en så viktig sak, detta bröd, för hela nationen och synnerligast för de större städerna, emedan det är den nödvändigaste artikeln för vår lekamliga tillvaro, att det väl tål vid att orda något härom.

Utskottet har sagt, att det villigt erkänner det vackra och människovänliga i motionen; men det afstyrker den ändå. Jag säger för min del, att jag också villigt erkänner det vackra och människovänliga deri, men jag tillstyrker den, och det gör jag

*Angående
bröds för-
säljning
efter vigt.
(Forts.)*

*Angående
bröds för-
säljning
efter vigt.
(Forts.)*

derför, att all vacker och människovänlig sträfvan bör finna understöd. Det är sant, att denna fråga egentligen är en städernas och enkannerligen de stora städernas fråga. Men den är icke mindre vigtig därför. Må vi betänka, att exempelvis i hufvudstaden finnes ingen enda familj, hvarken bättre eller sämre, hvarken rikare eller fattigare, som bakar bröd i hemmet. I de större och rikare familjerna skulle det icke löna sig, därför att de skulle lägga så mycket goda saker i sitt bröd, att det blefve dyrare än bagarbröd. Dessutom kan husfrun sällan den konsten att baka, och hennes tjänstflickor lika litet. I de mindre familjerna, som ofta ej hafva mer än två rum och kök med många inneboende eller ett rum och kök eller ett rum och del i kök eller ett rum utan kök, är det rent af omöjligt för husmodern att sjelf baka det erforderliga brödet. Alltså är hela stockholmsallmänheten beroende af yrkesbagarne.

Utskottet säger rätt egendomligt om motionärens förslag: »Det torde icke heller kunna anses lämpligt, såsom innehållande på samma gång ett återgående till äldre tiders, näringsfriheten och det fria aftalets rätt inskränkande lagstiftning och en ständig frestelse att på bekostnad af brödets godhet uppnå och vidmagthålla dess afsedda vigt.» Jag skall då be att först få säga några ord om näringsfriheten. Jag kan icke finna hvad det kan blifva för intrång i den därför, att brödet säljes efter vigt, så att man vet, hvad man får för sina penningar. Dessutom — och detta bör man noga lägga märke till — är det just under näringsfrihetstidehvarvet som man allt mer och mer börjat tillämpa vigt-systemet i stället för styck- och måttssystemet. Jag skulle kunna uppräknat en mängd artiklar, som nu säljas efter vigt, men som förr såldes efter räkning, stycke, knippa o. s. v. I alla tider ha också i våra speceributiker sålts kryddor, socker, kaffe och dylikt till det allra minsta quantum efter vigt. Icke vore det väl mera besynnerligt, om man hade ett par vigtskålar i bageributiken eller brödbutiken! För 20, 30 år tillbaka kunde man icke köpa en tunna spanmål efter vigt, utan efter ögonmärke och den känsel, man hade i handen, när man var van spanmålsuppköpare. Nu säljer man all spanmål uteslutande efter vigt, och jag tror att hvarken köparen eller säljaren förlora derpå. Det vill då förefalla underligt, om ej brödet, som är en produkt af spanmålen, också skulle kunna säljas efter vigt. Hvad derefter den nämnda frestelsen beträffar, säger utskottet, att det skulle blifva »en ständig frestelse att på bekostnad af brödets godhet uppnå och vidmagthålla dess afsedda vigt». Härmed menas naturligtvis, att bagarne skulle komma i frestelse. Jag för min del känner de allra flesta af Stockholms åtminstone mera framstående bagare. Men icke känner jag dem från den sidan, att de vilja begå sådana uppsåtliga synder som att försämra brödet, därför att det skulle hafva en bestämd vigt. Dessutom får jag säga, att, om en dylik frestelse finnes, den finnes lika mycket nu, som den skulle komma att existera då. Ty om bagaren skulle säga, i händelse brödet såldes efter vigt: jag är nu tvungen att göra brödet så mycket sämre, därför att det

måste hålla en gifven vigt; ja, då har han nu anledning att säga: därför att jag är tvungen att hålla brödet så godt som möjligt, så måste jag också hålla det så smått som möjligt. De utjemna hvarandra, dessa båda förhållanden. Man måste dessutom komma i håg, att bagaren måste ställa så till, att han ej förlorar på sin affär. Hvar och en vill förtjena så mycket han kan, men han måste också tänka på att bevara och behålla sin kundkrets. Om nu en bagare har sämre bröd, därför att detta måste hafva en bestämd vigt, så har en annan bagare fullgodt bröd, och då gå kunderna dit.

Jag tycker för öfrigt, att, när man åberopat Danmark, man också kunnat åberopa något annat land, t. ex. det folkrika Frankrike med dess många stora städer. Der är det så väl reglementerat i afseende å brödförsäljningen, att, såsom jag vid ett föregående tillfälle omnämndt, den 1:ste i hvarje månad på börsen ett visst mjölpris bestämmes och efter detta pris brödets vigt regleras i alla bageributiker. Denna reglering gäller lika länge som det fastställda mjölpriset. Man har i Frankrike tre sorters bröd, ett slag af tertia mjöl, ett af sekunda eller nära nog prima och ett af ytterligt prima mjöl. Alla dessa brödsorter säljas efter vigt antingen i hela stycken eller i mindre delar, som skäras af i butiken. Dessutom har man i Frankrike tre sorters kaffebröd. Alla dessa tre sorter bakas af samma deg, ha således alldeles samma innehåll. Blott formen är olika: det ena är långt, det andra rundt och kallas kransar, det tredje är en stor bulle med hål midt uti såsom i våra kakor. I Frankrike finnes det således sex brödsorter. Huru många tro herrarne, att vi ha här i Stockholm för närvarande? Jo, 60 sorter med minst 100 olika storlekar. Kan detta vara lämpligt? Jag vill ej trötta herrarne, så vida jag icke blir tvungen till det, men annars har jag lista på sorterna med mig, så att jag kan upp-räkna dem alla.

Jag får emellertid säga herrarne ytterligare, att bageriidkarne i Stockholm icke skulle blifva lidande på en omreglering; och allmänheten skulle må bra af den. Om vi kunde komma derhän, att hvarje person i Stockholm hade sitt bröd blott 2 öre billigare per dag — arbetarne äta ju mycket bröd, det veta vi litet hvar — skulle det göra icke mindre än i det allra närmaste 2,000,000 kronor om året endast för hufvudstaden. Den förändring, hvarom nu är fråga, men som jag mycket väl förstår icke kan komma till stånd nu, skulle vara mycket nyttig och behöflig. Det skulle också gå åt lika mycket mjöl och lika mycket spanmål äfven sedan, så att herrar landtbrukare behöfva icke vara rädda för att de skulle få sälja mindre, om förändringen komme till stånd. Det är allenaast verksamheten i bagerierna, som skulle blifva enklare, billigare för bagarne, så att följaktligen det skulle kunna lemnas åt kunderna billigare, men på samma gång ett lika kraftigt och lika närande bröd. Till följd af vanan tror jag dock, att reformen just när den skulle ske och kanske ett par månader derefter skulle kännas litet underlig. Men denna känsla skulle snart vara öfver, och följderna af en kongl. förordning angående bröds försälj-

*Angående
bröds för-
säljning
efter vigt.
(Forts.)*

Angående
bröds för-
säljning
efter vigt.
(Forts.)

ning efter vigt skulle efter ett halft år blifva, att det i Stockholm funnes 40 brödsorter mindre att välja på än vi nu ha — och detta kan väl icke vara annat än en fördel. Och denna fördel skulle — det vill jag framhålla som konklusion af det hela — leda derhän, att det då icke blefve någon svårighet att reglera arbetstiden i bagerierna. Ty efter förändringens genomförande säger sig sjelft, att man icke behöfde använda så lång tid och ha så mycket bråk vid bakningen, då brödsorterna inskränktes, om icke till så få som i Frankrike, der de äro, som sagdt, endast sex, så dock i betydlig mån.

Med risk att bli ensam jemte motionären om detta mitt yrkande, skall jag anhålla att få yrka bifall till motionärens förslag och afslag å utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Hedin*, *Gustaf Ericsson* från Stockholm och *Persson* från Arboga.

Herr Lundell yttrade: Det har sagts af den siste talaren att invånarne i städerna ej baka sitt bröd sjelfva. Och man har menat, att bränslat skulle bli så dyrt, att det ej lönar sig. Jag har sett här i Stockholm, att man kan grädda bröd i en vanlig kakelugn. Jag har visat sådant bröd för utskottet, som hade att behandla denna fråga, och jag tror icke, att någon i utskottet kunde säga annat, än att det brödet var utmärkt bra. Och det fordrade ju ej det ringaste särskilda bränsle att åstadkomma sådant bröd, utan blott arbete. Derför tror jag icke, att man ens i hufvudstaden är alldeles beroende af bagarnes pris.

Skall man nu bestämma vigten, kan man icke åstadkomma det motionären vill, utan att äfven bestämma priset. Men då blir man tvungen att bestämma, huru mycket bagarne skola betala sina arbetare och i hyra för sina lokaler, om de skola kunna existera. Jag tror, att man då råkar in i ett föråldradt, medeltida skräväsen. Och icke borde man från radikalt håll åtminstone önska att få tillbaka sådant, som funnits för åtskilliga 100-tal år sedan. Icke tror jag heller, att man bör söka lagstifta för att hindra folk att äta hvilket bröd de vilja. Jag tror icke heller, att det är så ondt om vigter, att ej enhvar, som köper bröd, kan få veta, huru mycket han får för sina penningar.

Jag kan sålunda icke finna, att det finnes något rimligt skäl att bifalla motionen, och yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Efter det öfverläggningen härmed förklarats slutad samt herrtalmannen till proposition upptagit hvarterdera af de båda yrkanden, som derunder förekommit, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10.

Härefter föredrogs Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 7, i anledning af väckt motion om inskränkning i den Konungens befallningshafvande tillkommande rätt att vid rekryterings- och remonteringsförrättning förelägga viten.

Om inskränkning i den Konungens befallningshafvande tillkommande rätt att vid rekryterings- och remonteringsförrättning förelägga viten.

I motion, n:r 220, inom Andra Kammaren hade herr O. Walter föreslagit: »att Riksdagen ville i skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t måtte utfärda sådana föreskrifter, hvarigenom till § 10 i nu gällande landshöfdingeinstruktion och andra stadganden, som hit-höra och möjligen behöfva ändras, fogas tillägg af innehåll, att rekryterings- och remonteringskyldige, som med vederbörliga betyg af legitimerad läkare och veterinär kunna styrka, att af dem uppvisade rekryt och remont uppfylla de allmänna vilkoren för antaglighet, icke må för bristande rekrytering och remontering plikt-fällas»; men hemställde utskottet, att motionen icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda.

Ordet begärdes af

Herr Walter, som yttrade: Herr talman, mine herrar! Ut min motion har jag begått det fel, som utskottet ock påpekat, att jag åberopat en kongl. instruktion af den 10 oktober 1855, i stället för att jag bort åberopa ett kongl. cirkulärbref af den 17 november 1800. Men då min afsigt hufvudsakligast varit att påpeka det efter mitt tycke orimliga i Konungens befallningshafvandes rätt att godtyckligt förelägga viten, kan det komma på ett ut, hvilkendera af dessa förordningar jag åberopat. Båda äro lika användbara i magtmisshandens tjänst. Utskottet anser emellertid, att den af mig ifrågasatta inskränningen hvarken är lämplig eller af behövet påkallad. Utskottet säger på sid. 3 bland annat: »Det kan för en rust- eller rotehållare vara förenadt med ekonomisk fördel att så länge som möjligt låta vakansen fortfara. Denna ekonomiska fördel måste helt naturligt vexla allt efter förhållandena inom olika orter och kan för öfrigt vara beroende äfven af tillfälliga konjunkturer. Å andra sidan bör vitet kunna så afpassas, att det fullständigt uppväger nämnda fördel och förmår öfvervinna den tredska, som tilläfventyrs gör sig gällande. Att under sådana förhållanden fastställa ett maximibelopp, som vid vitets bestämmande ej finge öfverskridas, vore efter utskottets mening icke välbetänkt. Och om en rust- eller rotehållare anser ett honom förelagdt vite vara för högt tilltaget, står det honom öppet att öfver beslutet anföra besvär.» Derpå vill jag nu svara, att jag icke kan förstå, huru det skulle kunna vara någon fördel för en rotehållare, under de förutsättningar jag berört, att gång på gång anskaffa rekryt, företaga resor för rekryts uppsökande och legande, resa till läkare för att utröna, huruvida han är antaglig eller icke, resa till rekryteringsstället i förhoppning att få honom placerad och så ersätta honom för tidspillan. Jag kan ej fatta,

Om inskränkning i den Konungens befallningshafvande till kommande rätt att vid rekryterings- och remonteringsförrättning förelägga viten.
(Forts.)

huru det under sådana förhållanden skulle kunna vara till fördel att för någon tid undandraga sig skyldigheten att fullgöra rekrytering. Hvad åter vidkommer möjligheten att besvära sig öfver ädömdt vite, så är detta lättare sagt än gjordt. Det torde vara temligen bekant för en och hvar, att kanske i nio fall af tio sådant blott skulle lända till ytterligare kostnad för den rekryteringskyldige. Jag är alltså fortfarande öfvertygad om att en inskränkning i detta fall vore lämplig och af behovet påkallad. Jag anser, att den är lämplig därför, att de nuvarande bestämmelserna, enligt hvilka en myndighet kan utan inskränkning ålägga vite, enligt min tanke äro orimliga och ej med ett sundt rättsbegrepp äfverensstämmande. Jag anser vidare den af mig påyrkade förändringen af behovet påkallad, därför att jag vet, att höga viten hafva blifvit ålagda och kunna komma att åläggas för öfrigt oförvitliga personer, därför att de icke på förhand kunnat öfvertyga sig om, huruvida en anskaffad remont eller rekryt kommer att af vederbörande blifva antagen eller icke. Detta är en sak, som det icke står i den roteringsskyldiges förmåga att bedöma, äfven om han gör sitt allra bästa. Jag anser ock den af mig föreslagna åtgärden af behovet påkallad, därför att blotta möjligheten för en myndighet att godtyckligt och utan någon begränsning kunna ålägga straff eller vite i sig innebär en fara, som ju förr dess bättre bör inskränkas inom rimliga gränser.

Hufvudsyftet med min motion var dock att under de förutsättningar jag uti densamma vidrört rekryterings- och remonteringskyldige måtte befrias från vite. Detta har emellertid utskottet afstyrkt af skäl, som omnämnas på sid. 4 af betänkandet, der utskottet bland annat säger:

»Det är påtagligt, att vid sidan af dessa allmänna bestämmelser måste uppställas en del andra, mera speciella vilkor för antagning, hvilka ej heller kunna eftergifvas. Till rekryt kan ej gerna antagas en person, hvilken är känd såsom oärlig, begifven på dryckenskap eller eljest opålitlig.»

Häremot vill jag då invända att, för att en rekryt skall anses antaglig ju äfven fordras frejdebetyg. Af detta bör ju vederbörande mönsterherre kunna göra sig öfvertygad om, huruvida några hinder af denna art föreligga, eller om rekryten kan antagas. Hvad åter angår möjligheten, att rekryten skulle vara begifven på starka drycker, oärlig eller opålitlig, så lär det vara mycket svårt, ja, omöjligt för vederbörande att göra sig något bestämdt begrepp om denna sak, ty rekryten lär väl i de flesta fall vara för vederbörande okänd. För att göra sig ett begrepp, om han i detta fall är lämplig eller icke, fordras naturligtvis erfarenhet. Ett afgörande deraf kan icke ske på rak arm vid rekryteringsmötet.

Jag kan nog förstå, att i landets sydligare delar, der det i allmänhet är goda kommunikationer och afstånden från roten till rekryteringsstället jemförelsevis små, man på förhand och i god tid kan för vederbörande militärläkare uppvisa anskaffad rekryt och sålunda öfvertyga sig om, huruvida han blir antagen eller icke, i hvilket senare fall det lätt låter sig göra att anskaffa en

annan rekryt. Men annorlunda ställer sig saken i de nordliga länen. Der kan den rekryteringsskyldige hafva ett afstånd af 15 å 20 mil och derutöfver från roten till rekryteringsmötet. Nu har en rekryteringsskyldig der först att företaga ibland rätt besvärliga resor för att uppsöka och lega en rekryt. Sedan har han den långa resan på delvis obanade vägar eller efter kostsam gästgifvareskjuts till rekryteringsmötet. När han kommer dit, får han kanske sin rekryt kasserad och får då naturligtvis icke blott vidkännas de dryga resekostnaderna, utan måste äfven ersätta rekryten för förlorad tid. Om detta upprepas tre eller flere gånger, så kan man lätt inse, hvilka kostnader det skall ådraga den rekryteringsskyldige. Dertill skulle så komma böter, som enligt ett kungabref af den 14 oktober 1766 — om jag icke mins orätt — kunna uppgå till hela lönen och $\frac{3}{4}$ af hemkallet. Om nu lönen till en soldat uppgår till 150 kronor, så kunna böterna komma att stiga till detta belopp plus det belopp, hvartill $\frac{3}{4}$ af hemkallet kan uppgå. Har nu den rekryteringsskyldige den oturen att få sin rekryt kasserad flere gånger, så kan man lätt inse, att detta kommer att medföra orimliga kostnader, som dertill äro alldeles onödiga. Hvarför då icke i all rimlighets namn medgifva, att den som med intyg kan styrka, att läkare eller veterinär förklarar den för honom uppvisade rekryten eller remonten vara fri från fel, och som uppfyllt alla de villkor, som förordningen bestämmer, icke må för bristande rekrytering och remontering pliktfällas. Jag anser detta vara en rimlig begäran.

Jag skall, ehuru det kanske är små utsigter för bifall till min motion, dock yrka bifall till densamma och afslag å utskottets hemställan.

Herr Wellander anförde: Herr talman! Då jag inom utskottet har varit föredragande i den fråga, som nu föreligger, så skall jag be att med några ord få bemöta hvad motionären här yttrat.

Motionären anmärkte, att vid rekryterings- och remonteringsförrättningar vitena understundom sättas till alldeles för höga belopp, och att det därför är nödvändigt att begränsa dessa viten. Motionären har emellertid icke påstått, att man skulle kunna alldeles upphäfva länsstyrelsernas rätt att stadga viten. Men om nu viten skola förekomma, så är det ju alldeles gifvet, att de måste afpassas efter förhållandena i hvarje särskildt fall; och som förhållandena vexla efter olika orter och efter olika konjunktioner, så framgår deraf efter mitt förmenande, att det också är nödvändigt att i olika mål sätta vitena till olika belopp.

I motionen påpekas, att vitena kunna gå så högt som till 400 kronor. Jag har ej hört, att något sådant förekommit i mer än ett enda mål, nemligen i ett besvärmål, som refererats i kansli-rådet Weidenhielms samling af författningar rörande rustnings- och roteringsbesvärens utgörande; och anledningen, hvarför det blifvit der refererad, är förmodligen den, att vitet satts så högt. Då det kan vara af intresse att känna till hvad som i detta mål

Om inskränkning i den Konungens befälningshafvande tillkommande rätt att vid rekryterings- och remonteringsförrättning förelägga viten.
(Forts.)

Om inskränkning i den Konungens befallningshafvande tillkommande rätt att vid rekryterings- och remonteringsförrättning förelägga viten.
(Forts.)

förekommit, skall jag be att med ett par ord få redogöra derför. I juni månad 1881 inträffade vakans för en soldatrote vid Elfsborgs regemente, och först i december 1883, d. v. s. efter 2 $\frac{1}{2}$ års förlopp, blef ny soldat antagen. Under tiden hade rotehållarne upprepade gånger fått sig förelagdt vid vite att ställa antaglig karl, och då de icke gjorde detta, dömdes de att utgifva de försutna vitena. Så faldes de uti juli 1882 till 50 kronors vite, i mars 1883 till 150 kronors och i juni samma år till 200 kronors vite. Öfver dessa vitesbeslut anförde rotehållarne besvär hos Kongl. Maj:t och anhöllo samtidigt att af nåd befrias från vitena. Men, så vidt man af handlingarne kunde se, hade rotehållarne ej ens gjort något försök att anskaffa karl; de hade helt enkelt uteblifvit från alla rekryteringsförrättningarne, och under sådana förhållanden faststälde Kongl. Maj:t länsstyrelsens beslut och fann icke heller nådeansökningen förtjena afseende. Jag ber att få påpeka, att de 400 kronor, om hvilka i detta mål var fråga, icke dömdes ut vid ett och samma rekryteringsmöte, utan beloppet utgjorde summan af tre särskilda viten, som vid olika tillfällen blifvit rotehållarne förelagda, samt att rotehållarne här gingo så långt i försumlighet, att de icke ens brydde sig om att infinna sig vid rekryteringsmötena. Hvad som i detta mål förekommit kan derför icke motivera den begränsning, som motionären förordat.

För öfrigt ber jag att få anmärka, att, äfven om motionen skulle bifallas, någon begränsning i länsstyrelsernas rätt att förelägga viten icke derigenom avvägbringas. Ty något yrkande om sådan begränsning är icke i motionen framställt.

Motionären har nu sjelf angifvit hufvudsyftet med sin motion, nemligen att utverka en sådan ändring i gällande författningar, »att rekryterings- och remonteringsskyldige, som med vederbörliga betyg af legitimerad läkare och veterinär kunna styrka, att af dem uppvisade rekryt och remont uppfylla de allmänna villkoren för antaglighet, icke må för bristande rekrytering och remontering plikt-fällas»; och han erinrade om svårigheten, särskildt uti de norr-ländska länen med deras ofantliga utsträckning, att fullgöra rekryterings- och remonteringsskyldigheten. Det kan ju icke förnekas, att under de förhållanden, som motionären påpekat, denna skyldighet ofta kan kännas tung. Det kan heller icke bestridas, att det måste vara bittert för en rotehållare, när han anskaffat en karl, som han sjelf tror vara fullt antaglig, och med denne gjort en lång resa till rekryteringsmötet, att der få karlen kasserad och sjelf blifva plikt-fäld. Men äfven om motionen bifalles, kommer ju i alla fall rekryteringsskyldigheten att stå qvar och af hvarje lojal rotehållare fullgöras. Och hvad beträffar faran att blifva bötfäld, ehuru väl man fullgjort allt hvad man kunnat för att uppfylla sitt åliggande, så tror jag, i likhet med utskottet, att med tillämpning af nu gällande bestämmelser något dylikt svårigen kan ifrågakomma. Jag har försökt att i landtförsvarsdepartementet få reda på några mål just ifrån Jemtlands län, der motionären är bosatt, för att kunna bedöma, huru man der tillämpat rätten att ålägga viten, och jag har i ett dylikt mål sett ett uttalande af länsstyrel-

sen i Östersund, hvilket jag anser vara för denna fråga belysande. I ett besvärsmål, som år 1886 drogs under Kongl. Maj:ts pröfning, yttrade Konungens befallningshafvande i Östersund uti afgifvet betänkande:

»Det är nog en gängse föreställning bland länets remonterings-skyldige rotehållare, att blotta uppvisandet vid remontmöte af häst bör betraktas såsom fullgjord skyldighet i hvad på dem ankommer, och att det förhållande, att hästen är till det afsedda ändamålet oduglig, icke bör räknas dem till last, då sådant icke kunnat af dem bedömas. *Så betraktar äfven Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande saken, då allt går rätt till, och det förekommer icke, att en rotehållare fälles till vite, då anledning är att antaga, att hästen uppvisats på god tro och de fel, hvarför djuret kasserats, icke antagligen kunnat vara af rotehållarne kände. Deremot måste Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande låta sig angeläget vara att tillse, att icke missbruk sker och att icke rotehållarne lyckas undandraga sig sina skyldigheter under föregifvande att de gjort sitt bästa.»*

Utskottet har framhållit vådan utaf den lagändring, som af motionären blifvit begärd. Utskottet säger nemligen: »En sådan lagändring skulle medföra den verkan, att en tredskande rust- eller rotehållare kunde, utan synnerligt besvär, saklöst undandraga sig sin skyldighet i berörda hänseende.» Ja, så är verkligen förhållandet, och för att bestyrka detta vill jag åberopa en händelse från det län, jag tillhör. Det inträffade för några år sedan, att en rotehållare, som fått sig förelagdt vid vite att vid ett visst rekryteringsmöte framvisa en antaglig rekryt, instälde sig vid mötet, åtföljd af en stark och frisk karl, som var för förrättningsmännen okänd, men som emellertid visade sig ega god frejd och uppfylla alla de s. k. allmänna vilkoren för antaglighet. Tillfälligtvis var dock vid förrättningen närvarande en person, som kände igen karlen och upplyste, att denne strax förut blifvit af stadens rådstufvurätt dömd till ansvar för snatteri — hvarom således anteckning icke fans i hans frejdebetyg — samt att han på sista tiden blifvit upprepade gånger bötfäld för fylleri och andra förseelser mot den allmänna ordningen. Då nu förrättningsmännen närmare undersökte förhållandet, kom det i dagen, att det icke varit vare sig rotehållarens eller den medförde karlens mening, att den senare verkligen skulle komma att tjena som soldat, utan att de uppgjort en kompott i ändamål endast att få rotehållaren befriad från det vite, som varit honom förelagdt, och rotehållaren hade för det ändamålet lofvat den tilltänkte rekryten en viss belöning. Karlen blef naturligtvis kasserad. Men *om* motionärens förslag då varit lag, så är det ju alldeles klart, att rotehållaren icke kunnat fällas till vitet; och han hade äfven *nästa* gång kunnat freda sig från böter genom att uppvisa samma karl, som förmodligen äfven då uppfylde de »allmänna vilkoren». Och ej nog med detta! Karlen hade kunnat vid samma tillfällen stå till tjenst *åt hvilken annan rotehållare som helst*, som velat begagna sig af en sådan fint för att slippa undan ett vite. — Herrarne kunna väl finna, att en lagändring, som skulle

Om inskränkning i den Konungens befallningshafvande tillkommande rätt att vid rekryterings- och monterings förrättningar förelägga viten.
(Forts.)

Om inskränkning i den Konungens befallningshafvande tillkommande rätt att vid rekryterings- och remonteringsförrättning förelägga viten.

möjliggöra dylika missbruk, icke kan godkännas; genom ett sådant lagbud skulle ju hela den indelta arméns organisation kunna äfventyras och förfelas.

På grund af hvad jag nu anfört får jag, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Walter: Emot hvad den ärade talaren anfört ber jag att få anmärka, att, såsom jag redan förut påpekat, under de förutsättningar jag föreslagit, den rekryteringskyldige skulle för läkare uppvisa den föreslagne rekryten och få ett intyg angående rekrytens duglighet. För det första är ju redan detta en garanti för att den rekryteringskyldige icke gerna skall ådraga sig dessa besvär och kostnader blott för att undandraga sig rekryteringskyldighetens fullgörande, och dessutom bör man väl besinna, att den som brister deri väl ändå får betala vakansafgift. Jag har alltså fortfarande svårt att begripa, hvad det skulle vara för en fördel för honom att undandraga sig rekryteringskyldigheten. Jag tycker det vara temligen klart, att detta undandragande alls icke är någon fördel för honom, ty förr eller senare måste han väl få lof att sätta rekryt, emedan, om jag icke tager fel, då man fyra gånger försummat anskaffa godkänd rekryt, vederbörande sjelfva lega en sådan, och då kunna de betala honom hvilken lön de behaga. Dessutom kvarstår fortfarande den orimligheten att vi hafva en lagbestämmelse om viten, der det ej finnes några gränser för huru långt den vitedömande myndigheten kan gå. Detta anser jag vara så ohyggligt orimligt och något som ovilkorligen bör inskränkas. Jag får derfor fortfarande yrka bifall till min motion.

Härmed var öfverläggningen i detta ämne slutad. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 11.

Angående vilkoren för tillverkning af bränvin.

Till behandling företogs härefter bevillningsutskottets betänkande n:o 12, angående vilkoren för tillverkning af bränvin.

I en inom Första Kammaren väckt motion, n:o 31, hade herr Ola Nilsson hemställt,

»att skatten för tillverkning af bränvin med melass från hvitbetssockerfabrik såsom råämne måtte utgå med 10 öre högre belopp per liter normalstyrka än hvad som erlägges för potatis- eller spanmålsbränvin, samt att denatureringsafgiften för sprit måtte begränsas till verkliga kostnaden för användt denatureringsmedel.»

Vidare hade herr N. Jönsson i Gammalstorp i en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 187, i hvilken motions syfte fem af kammarens ledamöter instämt, hemställt,

»att Riksdagen ville bifalla följande förslag samt vidtaga de förändringar i gällande kongl. förordning om tillverkning af bränvin, som deraf kan blifva en följd:

För bränvin, som tillverkas af melass, erlägges en förhöjd tillverkningskatt af 10 öre per liter 50 % bränvin. Om med detta råämne äfven andra slag af råämnena samtidigt användas för till-

verkning af bränvin, skall äfven för sådant bränvin erläggas den förhöjda skatten.

Den, som till bränvinstillverkning använder melass, utan att derom hos vederbörande brännerikontrollör göra anmälan, straffas med böter från 500 kronor till 1,500 kronor samt erlägger dessutom en särskild förhöjd tillverkningskatt med 10 öre för hvarje liter bränvin, som utan sådan anmälan blifvit af melass tillverkad.»

*Angående
vilkoren för
tillverkning
af bränvin.
(Forts.)*

Utskottet hemställde:

»1:o) att herr Ola Nilssons ifrågavarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda; samt

2:o) att herr N. Jönssons förevarande motion ej heller må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.»

Efter föredragning till en början af *punkten 1* begärdes ordet af

Herr Jönsson i Gammalstorp, som yttrade: Herr talman! Jag ber att få framställa yrkande derom, att diskussionen må få röra sig om båda punkterna i detta bevillningsutskottets betänkande.

Till hvad herr Jönsson sålunda hemställt lemnade kammaren sitt bifall.

Herr talmannen lät i följd häraf uppläsa jemväl *punkten 2*, hvarefter ordet å nyo lemnades till

Herr Jönsson i Gammalstorp som nu anförde: Jag har anført såsom skäl för min motion, att i Tyskland, der jordbruksförhållandena i mycket äro likartade med hos oss, skatten å tillverkningen af bränvin utaf melass har åsatts högre än skatten för bränvin, tillverkad af jordbruksprodukter i allmänhet, att melass finnes i tillräcklig mängd att årligen tillgå för att jemte pressjästfabrikernas bränvin åstadkomma hela vårt lands konsumtion af bränvin, att melassen är så billig, att bränvin deraf kan tillverkas för omkring 5 öre per liter, att detta förhållande skall åstadkomma potatisbränningsens undergång, att denna således skall komma att upphöra, och att detta tydligtvis i samma mån skall verka skadligt på potatisodlingen i vårt land, hvilken till stor del bedrifves för bränvinsbränningsens skull.

Vidare har jag anført såsom skäl för min motion, att nyssnämnda omständighet kommer att verka nedsättning af fastighetsvärdet på egendomar och på så sätt åstadkomma minskning i statens inkomster, i form af minskad bevillning, äfvensom att i följd af potatisodlingens minskande många arbetarefamiljer skola komma att drabbas af förluster genom minskad arbetsförtjenst och försvårade tillfällen till försörjning.

Äfven har jag anført, att melassen utgör ett värderikt foderämne, hvilket, såsom sådant användt, kan utgöra ett väl behöfligt tillskott till våra ladugårdar, samt att genom en högre skatt på bränvin, tillverkad af melass, statens inkomster skulle komma att höjas äfvensom bränvinspriset, hvilket senare är något äfven i nykterhetshänseende att beakta.

Äfven har jag till min motion bifogat samt åberopat ett uttåtande af styrelsen för svenska spritförädlingsaktiebolaget, hvilket,

*Angående
vilkoren för
tillverkning
af bränvin.
(Forts.)*

då detta bolag har sina fabriker förlagda i landsortsstäderna och köper sina behof direkt från tillverkningsorterna, torde vara mest kompetent att bedöma förhållandena i denna fråga och huru dessa komma att inverka, derest en fortsatt melassbränning med lika skatt som för potatisbränning skall fortfarande få bedrivas. Då utskottet icke har intagit detta utlåtande i sitt betänkande, så skall jag, för att utlåtandet må till någon del inflyta i Andra Kammarens protokoll, be att få uppläsa några bitar ur detsamma.

Efter att hafva talat om pressjästfabrikernas bränvinstillverkning samt sedan den anfört en mängd siffror rörande bränvinstillverkningen af melass för att visa huru denna bränning på senare åren tilltagit, yttrar nämnda styrelse följande:

»Visar det sig sålunda, att numera ett mångdubbelt större quantum melass afverkas än blott för några år sedan, så innebär dock icke den *hittills* konstaterade ökningen någon svårare fara för potatisbränningen inom landet. Och likväl förefinnes en sådan fara, och det utan all fråga af *omedelbart öfverhängande* slag, ty hittills hafva ju blott 2 inom Malmöhus län belägna sockerfabriker börjat tillverka råbränvin af melass, och det är ensamt deras afverkning, som stigit så, som ofvanstående siffror utvisa.

Det är emellertid lika känt, att en hel mängd af nya sockerfabriker under de senaste åren anlagts — deras antal uppgår under nu pågående kampanj till 18 — som att Frankrike, till hvilket land största delen af all i Sverige producerad melass ända tills helt nyligen exporterades, numera helt och hållet omöjliggjort införseln dit af denna vara, och att åtskilliga af de svenska sockerfabrikerna därför börjat vidtaga anordningar för att följa Arlöfs och Säbyholms exempel.

Om under sådana förhållanden intet ofördröjligen åtgöres för att tillräckligt skydda den svenska potatisbränningen, kan det svårligen betvivlas, att icke denna till stor skada för jordbruket i nästan hela landet kommer att hastigt och våldsamt undertryckas och nästan helt och hållet upphöra. Huru skadligt detta skulle vara, tillkommer det icke oss närmare att belysa, men vi vilja särskildt framhålla, att potatisbränningen har sin kanske största betydelse deruti, att genom densamma under sådana år, då potatis-skörden genom ogynsam väderlek delvis tagit svårare skada, den del af skörden, som icke kan förvaras någon nämnvärd tid, kan tillgodogöras *ojemförligt bättre* än om inga brännerier funnes, som uppköpte sådan skadad vara och förarbetade den. Ensamt detta förhållande torde för landet i dess helhet utgöra en tillräckligt afsevärd, ofta återkommande besparing, för att det skall få lof att anses ligga synnerlig vigt uppå att icke låta denna århundraden gamla, från olika synpunkter sedt, gagnande industri hastigt och kanske fullständigt tillintetgöras af en ny, om hvars gagnelighet för andra än dem, som närmast bedriva den, ingen som helst erfarenhet vunnits.»

Och längre fram, efter att hafva verkställt en utredning angående den önskvärda skilnaden i skatt å potatis- och melassbränvin, säger styrelsen:

»Oss synes under sådana förhållanden en skilnad af 5 öre i tillverkningsskatt vara *afgjordt otillräcklig* för att förebygga melassens användning till bränvinsbränning i stor skala. För att nå detta mål och åtminstone förebygga att melassen *som regel* användes till bränvinsbränning, tro vi en skilnad i tillverkningsskatt af minst 10 öre per liter 50 procent erfordras.

Af dem, som hafva intresse af att melassbränningen kommer till stånd i större skala och utvecklar sig på potatisbränningens bekostnad, kommer sannolikt att framhållas, att melassbränvinet är sämre till sin kvalitet och dyrare att rena, samt att med hittills kända destillationsmetoder icke kan ur detsamma fås fram lika ren etylalkohol, som ur vare sig potatis- eller sädesbränvin. Men skulle på dessa obestridliga förhållanden baseras det påståendet, att melassbränvin därför *utan* högre tillverkningsskatt hade svårt nog att bestå i konkurrensen med potatis- och sädesbränvin, så är detta uppenbart origtigt, ty skilnaden i tillverkningskostnad är, såsom ofvan antydts, så oerhörd, att det, med kannedom om det mindre filantropiska än affärsmässiga sätt, hvarpå åtminstone de flesta utskänkningsbolagen helt naturligt sköta sin verksamhet, icke kan finnas ringaste tvifvel om att icke, derest melassbränvinet hädanefter beskattades lika med annat bränvin, det förra komme att hastigt nog undantränga alla andra slag af bränvin.

Att detta komme att blifva en återgång från en bättre vara till en sämre, är påtagligt, och från *denna* synpunkt torde alla spritförädlingsfabriker i landet, som under årens lopp med stora kostnader anskaffat allt bättre och mera fulländade destillationsapparater, för att kunna öfverbjuda hvarandra i att lemna så ren och dermed oskadlig sprit som möjligt, enas om att afstyrka en öfvergång från potatis- till melassbränning, hvilket annars icke inverkar på dessa företag liksom på potatisbrännerierna, enär melass-spriten ännu bättre än potatisspriten behöfver rektificeras och spritförädlingsfabrikerna därför genom en öfvergång till melassbränning i större skala icke, liksom potatisbrännerierna, blefve öfverflödiga och nödgades nedlägga sin verksamhet.

För oss framställer saken sig därför *så*, att, enär landets konsumtion af sprit är begränsad och icke af moraliska skäl *får* uppdrivas, enär vidare spritexport från Sverige till andra länder på grund af tullförhållanden och varans sedan många år synnerligen låga pris på världsmarknaden är alldeles otänkbar, och enär slutligen icke heller omsättningen af denaturerad sprit, som en tid väntades komma att blifva af stor betydelse, visat sig uppgå till mer än 1 å 1½ million liter 50 procent om året inom hela landet, så är det *omöjligt*, att en nämnvärd melassbränning kan komma till stånd i Sverige utan att mer eller mindre fullständigt tillintetgöra potatisbränningen, *ty för bådadera finnes icke och kan icke beredas plats.»*

Då kammaren nu synes mig börja blifva otålig, skall jag kanske icke besvära den med vidare uppläsning af detta utlåtande. Men det vill jag säga, att för den, som tagit del deraf, framgår alldeles tydligt, att en ökning i skatt på melassbränvinet är all-

*Angående
vilkoren för
tillverkning
af bränvin.
(Forts.)*

*Angående
vilkoren för
tillverkning
af bränvin.
(Forts.)*

deles nödvändig, för att detta icke skall komma att uttränga potatisbränvinet.

Nu har utskottet, för att reducera de af mig gifna uppgifterna, efter att hafva företett en del siffror om tillverkningen, huru den försiggår, och dels vis å vis tillgången på melass, kommit till den slutsatsen, att af melass skulle kunna tillverkas icke fullt en tredjedel af den sprit, som för närvarande i Sverige tillverkas, hvadan utskottet anser, att den af motionärerna framhållna faran för melassbränningens förderliga inflytande är betydligt öfverdrifven. Jag vill nu icke bestrida de af utskottet anförda siffrorna, jag hvarken vill eller kan det, men äfven om icke melassbränningen skulle blifva större än omkring en tredjedel af Sveriges hela bränvinstillverkning, så är det väl alldeles tydligt, att äfven denna tillverkning skulle i så betydlig mån skada potatisbränningen i vårt land, att jag för min del anser, att faran är synnerligt stor, i synnerhet då dertill kommer, att för mig uppgifvits, att stora kvantiteter melass från föregående år finnas vid fabrikena lagrade.

Att melassbränningen icke tagit synnerlig fart under senare åren torde bero på de petitioner och motioner, som framkommit för att åsätta högre skatt å bränvin, tillverkad af melass. Detta torde vara orsaken till att icke mer än ett melassbränneri, nemligen i Helsingborg, blifvit under föregående år uppfördt. Men jag är fullt öfvertygad om att, om icke Riksdagen vidtager någon åtgärd i form af en skrivelse eller i någon annan form, det skall uppväxa många melassbrännerier, sannolikt ett vid hvartenda sockerbruk i Skåne.

Äfven har utskottet sagt, att den af motionärerna uppgifna tillverkningskostnaden af allenast 5 öre per liter bränvin skulle vara orimlig, emedan råvaran skulle betinga ungefär detta pris. Jag vill då erinra utskottet om, att jag icke i motionen uppgifvit bestämdt 5 öre, utan endast omkring 5 öre. Men då melassen, råmaterialet till detta bränvin, kostar 4 å 5 öre pr liter, och sjelfva kostnaden för tillverkningen, hvilken är betydligt enklare än den som användes för bränvins framställning af potatis, icke torde uppgå till fullt 1 öre pr liter, så synes deraf, att min uppgift i detta fall icke torde vara så synnerligen orimlig, utan alldeles precis stabel och riktig.

Ytterligare har utskottet funnit det oegentligt att bestämma olika skatt för olika slag af bränvin och derigenom förhindra eller i väsentlig mån försvåra användandet af en inom landet producerad vara för ett lofligt ändamål, och därför anser sig utskottet ega fullgiltiga skäl att afstyrka motionärernas yrkanden.

Ja, det kan väl vara, att utskottet anser det, men jag tycker, att då Tyskland kunnat göra det och vi i mycket annat följt Tysklands exempel, så skulle det icke vara orimligt för oss att göra det äfven i detta fall.

»Utskottet vill dock ytterligare erinra om de stora svårigheter med afseende å kontrollen, som skulle uppstå, om olika skatt lades å olika slag af bränvin, särskildt i fråga om restitution vid denaturering af sprit, hvilket, på sätt Kongl. Maj:ts befall-

ningshafvande i Kristianstads län påpekat, torde vara den naturligaste användningen för melassbränvin.»

Ja, om denatureringen skulle ske på det sätt, som af Kongl. Maj:ts befälningshafvande i Kristianstads län föreslagits, så skulle detta bränvin denatureras vid brännerierna, och jag försäkrar, att det då icke skulle blifva någon svårighet att åstadkomma kontroll. Deremot har jag sjelf af chefen för kontrollbyrån hört, att svårigheter skulle uppstå till följd af olika beskattning, om bränvinet skulle denatureras på andra ställen. Men han har också på samma gång sagt, att dessa svårigheter icke äro större, än att, om denna lagstiftning komme till stånd, nödig kontroll nog kan åstadkommas af kontrollbyrån.

»Slutligen vill utskottet påpeka, att, då denna fråga redan genom ofvannämnda petition är dragen under Kongl. Maj:ts pröfning, man har anledning antaga, att Kongl. Maj:t kommer att låta verkställa den noggranna utredning, som bör föregå hvarje beslut i ämnet.»

Jag är af olika mening med utskottet derutinnan, ty jag tror tvärtom, att om kamrarnes beslut blir såsom utskottet föreslagit, så skall Kongl. Maj:t anse denna fråga förfallen, eftersom det har visat sig, att Riksdagen icke vill göra någonting för densamma. Således, om man vill att någonting skall göras, så måste Riksdagen taga initiativ i detta fall.

Jag vill nu icke påyrka bifall hvarken till min eller Ola Nilssons motion, ty jag kan ju väl förstå, att det icke kan gå. Men jag vill begära en utredning och en skrifvelse derom till Kongl. Maj:t. Och då denna fråga är af så stor vikt icke blott för en stor del af vårt lands jordbrukare, utan äfven för många arbetare, som sysselsätta sig med potatisodling, så ber jag att få framställa följande yrkande, nemligen att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t begära en utredning i de af motionärerna angifna afseenden, och att Kongl. Maj:t till nästa Riksdag ville inkomma med det förslag, hvartill en sådan utredning kan föranleda.

Som sagdt, då saken är så vigtig och då ingen bör kunna hafva något emot en sådan utredning, hoppas jag, att detta skrifvelseförslag skall vinna kammarens bifall.

Herr Collander yttrade: Herr talman! Då jag går att yrka bifall till utskottets förslag, så skall jag icke uppehålla mig med någon undersökning af frågan, huruvida motionärernas eller utskottets åsikter om kostnaden för tillverkningen af det ena eller andra slaget af bränvin m. m. äro rigtiga, utan jag skall framhålla en enda synpunkt, som synes mig alldeles afgörande för saken.

Motionärernas förslag innebär ju, om jag så får säga, den utveckling af protektionismen, att det ena landskapet skall skydda sig mot det andra. Här gäller det de potatisodlande landskapen, belägna intill dem, som odla betor. Man vill pålägga tillverkningen af bränvin förmedelst en produkt, som kommer från jordbruket

*Angående
vilkoren för
tillverkning
af bränvin.
(Forts.)*

*Angående
vilkoren för
tillverkning
af bränvin.
(Forts.)*

genom sockerbetsodlingen och som dervid utgör en biprodukt, en särskild beskattning i dess täflan med bränvin, tillverkad af potatis. Hvad innebär nu detta? Vi stå i vårt land kanske inom kort tid inför ett sådant faktum, som att man på en ny väg kan tillgodogöra sig malmen inom landet. De gamla förädlingsverken, som icke kunna följa med detta, emedan det t. ex. fattas dem tillräcklig kraft för att på den vägen framställa metall, komma då kanske och säga: »nej, vi kunna icke bestå i denna täflan, ni måste lägga en ny tillverkningskatt på metall, åstadkommen t. ex. med elektriska strömmar». Och så undan för undan; hvarenda sådan uppfinning, som gör tillverkningen af en vara billigare, skulle ju i så fall åstadkomma, att det gamla framställningssättets innehafvare komme med fordringar på samma vis.

Jag anser därför, att motionärernas förslag i och för sig är alldeles omöjligt, och att det äfven är omöjligt att ens begära en utredning. Det är från den synpunkten, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr friherre Barnekow: Herr talman, mine herrar! I motsats till den siste talaren tror jag, att här föreligger en fråga, som är af ganska stor vikt för en stor industri inom landet. Den föregående talaren yttrade, att detta skulle vara höjden eller högsta graden af protektionism eller något sådant. Ja, mine herrar, jag är protektionist, men jag är en mycket moderat sådan, och jag skall be att söka få för kammaren visa, att detta egentligen icke är någon hög grad af protektionism. Hvad är förhållandet? Förhållandet är följande, såvida de uppgifter, som reservanterna lemnat, äro rigtiga, och det vill jag antaga att de äro, då de äro komna från finansdepartementets kontroll- och justeringsbyrå. — Jag vill dock först göra en liten anmärkning mot utskottet; jag tycker nemligen, att utskottet behandlat frågan nästan för likgiltigt, ty utskottet säger, att utskottet icke varit i tillfälle att förskaffa sig fullt exakta uppgifter om kostnaderna för tillverkning af melassbränvin. Men det måtte vara därför, att utskottet icke gjort sig något besvär, ty reservanterna hafva fått sådana upplysningar från finansdepartementets kontroll- och justeringsbyrå. Jag tror, att utskottet i likhet med den föregående talaren ansett saken alldeles omöjlig och icke gjort sig besvär att utreda frågan. Nu vill jag söka utreda den, så vidt jag kan, för kammaren.

Hvad föreligger här? Jo, här föreligger enligt de uppgifter, som lemnats af reservanterna, att det uppfunnits ett råmaterial för tillverkningen af bränvin, som är så billigt, att under det att tillverkningen af bränvin af det förra materiele, potatisen, kostar 13 öre, så kostar tillverkningen af melass endast 5 öre. Hvad blir följden häraf? Jo, det är icke så som den föregående talaren sade, att när en ny uppfinning göres, man vill quäfva den. Nej, det vill jag icke vara med om. Om här finnes så mycket melass, som behöfdes i landet för att tillverka allt vårt bränvin, då vore det en annan sak. Men här kan icke produceras mera melass än en tredjedel af det som skulle åtgå. Hvad blir då följden, om

dessas melassbrännerier komma att anläggas? Och sannolikt komma de att anläggas. Jag vill endast fästa herrarnes uppmärksamhet på huru det på några få år gått med sockerfabrikerna: i början var det icke många sockerfabriker, men på kort tid hafva så många uppvuxit. Med nutidens förmåga att spekulera och förtjena pengar, är jag förvissad om att, om det visar sig att man kan tillverka bränvin af melass, det skall uppstå många brännerier; det lär ju redan vara bygd ett bränneri i Helsingborg för att uteslutande tillverka bränvin af melass. Om det nu kunde tillverkas bränvin uteslutande af melass, så kunde staten höja skatten å bränvin. Men detta låter sig icke göra, ty det finnes icke så mycket melass, som behöfves för all denna tillverkning. Hvad inträffar då? Jo, det inträffar, att det måste brännas bränvin af andra varor, eller också, om det icke tillverkas här i landet, så måste vi importera varan från utlandet. Jag har hört personer, som sagt, att det ur nykterhetsvänlig synpunkt skulle vara utmärkt bra, om det icke tillverkades bränvin af annat än melass, ty då skulle icke mer än en tredjedel så mycket bränvin som nu tillverkas. Men herrarne må icke inbilla sig att det går så till. Ty sannerligen, så länge vi vilja supas här i landet, så skaffa vi oss bränvin, om det ock vore från Kina, ty bränvin skola vi hafva, derest vi icke bestämma oss för att förbjuda all tillverkning eller import af bränvin. Således, om icke allt bränvin kan tillverkas af melass, så blir det af potatis eller andra ämnen. Melassbränvinet kommer då att nedtrycka priset äfven på andra slag af bränvin, och allt bränvin blir billigare, hvilket icke ligger i nykterhetens intresse. Nå, säger man, då kan man ju höja skatten. Ja, det kan man ju göra, men då det förhållande finnes, att potatisbränvinet aldrig kan tillverkas så billigt som melassbränvinet, så blir det alltid en prisskillnad på åtta öre, såvida här föreliggande uppgifter äro rigtiga. Dessa åtta öre komma då tillverkarne af melassbränvinet att göra sig till godo, en vinst som rätteligen borde tillkomma staten. Huru har man till exempel gjort med sockerindustrien? Jo, på densamma är lagd en accis. Hvarför skulle man då icke kunna göra detsamma med melassbränvinet och säga att det är en accis eller skatt, som måst blifva följen af melassbränvinets billighet.

Häremot invändes, att man *kan* icke pålägga denna accis, ty då blir kontrollen vid denatureringen så svår, och då kommer allt bränvin, som denatureras, att uppgifvas vara brändt af melass. Jag vet visserligen icke huru kontrollen borde tillgå, men ett vet jag, och det är att man i Tyskland har funnit sig nödsakad att pålägga en sådan skatt, och der har det visat sig möjligt att utföra kontroll.

Nu har utskottet icke velat göra sig besvär med att skaffa sig underrättelse i detta afseende i finansdepartementets kontrollbyrå, men om frågan kommer till Kongl. Maj:t, så gör han sig kanske underrättad om förhållandet i Tyskland. Tydligt är emellertid, att någon omöjlighet för en sådan kontroll icke förefinnes, och äfven om det vore omöjligt, så finnes ett annat alternativ, förslaget af länsstyrelsen i Kristianstad, nemligen att af melass skulle endast

*Angående
vilkoren för
tillverkning
af bränvin.
(Forts.)*

*Angående
vilkoren för
tillverkning
af bränvin.
(Forts.)*

få tillverkas bränvin till denaturering, och att allt utaf melass tillverkad bränvin skulle denatureras på platsen. Men hvad inträffar då? Jo, att vi få — hvad vi ju så mycket eftersträfvat — ett alldeles ofantligt billigt denaturerad bränvin, så billigt till och med, att det kan konkurrera med fotogén och användas lika väl till belysning som kokning med mera. Det kan väl icke vara någon fara.

Medan jag har ordet, skall jag bedja få påpeka äfven en annan sak. Jag har hört åtskilliga tala om melassens värde såsom foder, och det har framhållits att, om melassen nu skulle användas till bränvinsbränning, landtmännen skulle blifva af med detta foder och icke heller få någon ersättning i dranken, ty dranken efter melass har intet värde till utfodring.

Med anledning häraf skall jag be att få upplysa, att melass är ett alldeles utmärkt foder för alla kreatur, hvarför sockerfabrikerna, när detta blir mera allmänt känt, icke bör hafva någon svårighet att blifva af med densamma. För några år sedan frantogs oss ett utmärkt foder, nemligen majsen, och nu när vi åter fått ett utmärkt foder, skall det äfven frantagas oss.

Melassens förträffliga användbarhet såsom foder kan jag bevisa med exempel ur min egen erfarenhet. Mina hästar har jag plägat utfodra med 5 kilogram hafre; men då jag i dess ställe utfodrat dem med 4 kilogram hafre och 1 kilogram melass, så visar det sig, att de blifva bättre och kraftigare i hullet, på samma gång som jag förtjent 6 öre på hvarje häst, jag utfodrar på detta senare sätt.

Vidare vill jag påpeka, att melass är ett alldeles ofantligt värdefullt foder äfven för svin och gifver ett fläsk, som af köpmän godkännes.

Mine herrar! Med hvad jag nu tagit mig friheten påpeka, tror jag mig hafva visat, att detta är en fråga af vigt för en ganska stor industri, och, märk väl, för en industri, som är loflig; ty det är lofligt att tillverka bränvin. Jag kan icke inse, att det kan vara från nykterhetens sida farligt att gå in på denna fråga, då bränvinet sannolikt härigenom blir dyrare, ej heller att frågans lösning beror på om jag är protektionist eller frihandlare. Frågan gäller hufvudsakligast huru man skall ordna denna industri, om den skall kunna fortfara, och huru staten skall komma åt de penningar, som den har rättighet att fordra, eller dessa skola stanna hos vissa producenter.

Efter hvad jag nu påpekat synes det vara skäligt och billigt att få till stånd en sådan utredning, som af reservanterna begärts, hvilken utredning naturligen icke kan göras af någon annan än regeringen. På den grund yrkar jag bifall till det af den örste talaren framställda förslag.

Herr Fredholm från Stockholm: Herr talman! Motionären inledde sitt anförande med att redogöra för att i Tyskland bränvin, tillverkad af melass, åtsatts en förhöjd skatt samt uttalade den farhåga att, om man nu icke vidtog någon likartad åtgärd här för att förhindra bränvinstillverkning af melass, melassbränvinet

tillsammans med jästbränvinet skulle fylla allt behof af bränvin och undantränga potatisbränningen, hvilket skulle hafva till följd, att potatisodlingen blefve tillbakasatt, fastighetsvärdena nedsatta och arbetsförtjensten i landet minskad, med flera dylika svåra följder.

Han åberopade, för att styrka rättigheten af hvad han i motionen uttalat, ett utlåtande af svenska spritförädlingsaktiebolaget, hvilket han ansåg i denna fråga särdeles hemmastadt och kompetent.

Detta är emellertid icke spritbolagets egen uppfattning, ty det säger på sid. 12 i motionen, att »det ligger i sakens natur att vår dervid uttalade uppfattning, såsom delvis baserad på om än så sannolika förmodanden, icke gör anspråk på att vara i alla afseenden obetingadt riktig». Också kan man finna, att samma bolag på vissa ställen i sitt utlåtande uttalar sig med mycken försigtighet, så till exempel med afseende på den högre tillverkningskatt, 5 à 10 öre å melassbränvin än å potatisbränvin, som petitionärerna, hvilkas förslag är detsamma som motionärernas, föreslagit. Om detta förslag säger bolaget, att petitionärerna »alls icke motiverat detta sitt ganska obestämda yrkande med några exakta siffror». Vidare säger samma bolag på sid. 8, att »vi sakna fullständigt material för att bedöma, huruvida sjelfva tillverkningskostnaden, såsom petitionen uppgifver, icke är högre för melass än potatisbränvin».

Bolaget vill således icke sjelf tillmäta sig en alldeles afgörande auktoritet, och det förklarar sig derjemte i två viktiga hänseenden sakna all kunskap för att med säkerhet kunna i frågan uttala sig. Under sådana förhållanden torde man icke böra tillmäta detta spritbolags utlåtande den afgörande auktoritet, som motionären vill tilldela det.

Motionären redogjorde för hvad detta spritbolag i sitt utlåtande anført genom att uppläsa långa stycken ur detta. Jag skall dock icke uppehålla mig alltför länge vid detsamma, utan blott bemöta några punkter af dem han uppläste.

Motionären anförde ur utlåtandet först, att det vore en fara af omedelbart öfverhängande slag, om man icke nu vidtog någon åtgärd, emedan två sockerfabriker börjat tillverka råbränvin af melass och det är *ensamt* deras afverkning som stigit så, att de förbrukat all till bränvinsbränning använd melass. Detta påstående är enligt min mening icke riktigt, ty det torde väl motionären erkänna, att nog har det bränts bränvin af melass vid andra brännerier än melassbrännerier, åtminstone har jag kunskap om att ganska mycket melass användts vid åtskilliga potatisbrännerier. Således torde hela den kvantitet melass, som åtgått till melassbränning, icke uteslutande hafva konsumerats vid melassbrännerierna, utan en del deraf äfven vid potatisbrännerierna.

Vidare framhöll han, att genom de tullförhöjningar, som vidtagits i Frankrike, melassexporten blifvit »helt och hållet omöjliggjord». Om herrarne vilja taga kännedom om de utaf utskottet anförda siffror med afseende å utförseln af melass, så skola herrarne finna, att en minskning i utförseln visserligen egt rum, men på långt när icke så stor, som man på grund af tullförhöjningen hade

*Angående
vilkoren för
tillverkning
af bränvin.
(Forts.)*

*Angående
vilkoren för
tillverkning
af bränvin.
(Forts.)*

kunnat vänta, och alls icke sådan att man deraf kan draga den slutsats, att exporten blifvit helt och hållet omöjliggjord.

Derefter uppläste motionären ett stycke af bolagets utlåtande, men då deruti icke förekomma några faktiska påståenden, utan blott allmänna resonnement, kan jag saklöst förbigå detsamma.

I nästföljande punkt — sid. 9 — yttrar bolaget, hvilket, såsom jag nyss framhöll, sjelf förklarar sig icke kunna bedöma tillverkningskostnadens storlek, icke dess mindre, att det anser en skilnad af 5 öre i tillverkningskostnads skatt vara afgjordt otillräcklig och en skilnad af minst 10 öre per liter 50 procent erforderlig. Till stöd för denna sin åsigt åberopar bolaget den ändring, som den 16 juni förlidit år vidtagits uti tyska bränvinsskattelagen af den 24 juni 1887, genom hvilken ändring man infört en skilnad i beskattningen mellan å ena sidan sådana brännerier, som antingen tillverka jäst eller afverka melass, betor eller betsaft, och å andra sidan alla öfriga brännerier. Bolaget framhåller huru i denna lag är bestämdt, att för tillverkning af bränvin utaf melass en högre tillverkningskostnads skatt måste betalas, hvarjemte den principen i fråga om alla de olika slagen brännerier genomförts, att högre tillverkningskostnads skatt betalas, ju större bränneriernas afverkning är. Således har man i Tyskland genom den förra året vidtagna förändringen infört progressiv beskattning för tillverkningen, så att ju större denna är, dess högre är skatten. Och derjemte har man skilnad mellan skatten på bränvin utaf melass och på annat bränvin. Detta är riktigt.

Jag skall icke söka att redogöra för hela den tyska lagstiftningen i detta afseende, hvilket är ett så pass vidlyftigt aktstycke, att man icke kan redogöra för densammans innehåll på kortare tid än några timmar, men så mycket skall jag tillåta mig yttra, att den i Tyskland införda beskattningen reducerar sig till ganska måttliga proportioner i jmförelse med hvad motionären nu föreslagit. Jag torde först böra nämna, att man i Tyskland beskattar efter s. k. kontingent, d. v. s. man beräknar $4\frac{1}{2}$ liter per invånare, och fördelar det sålunda uppkomna totalqvantum på brännerierna i förhållande till deras förut hafda tillverkning under en följd af fem år. Detta kallas för kontingent, och hvad som ligger inom denna kontingent är lägre beskattadt än det som öfverstiger densamma. Nu är uti den nya lagen föreskrifvet, att de melassbrännerier, hvilka betala efter kontingent, skola, när alkoholmängden med $\frac{1}{5}$ öfverstiger kontingenten, betala 15 mark för hvarje hektoliter rent alkohol. I denna lag beräknas öfverallt rent alkohol, d. v. s. bränvin af 100 procents alkoholhalt, hvilket gör att den siffra, som finnes uppgifven i den tyska lagen, är dubbelt så stor mot hvad den skulle vara hos oss, eftersom vi hafva bränvin med 50 procents alkoholhalt såsom normalstyrka. Den ökade beskattning af 15 mark per 100 liter ren alkohol, man i Tyskland pålagt melassbränvin, utgör således, tillämpad på våra förhållanden, ungefär 0,7 öre per liter. Dessutom förekommer i denna inkrånglade lagstiftning äfven den bestämmelsen att, om tillverkningen öfverstiger en viss storlek, en tilläggsskatt skall betalas, hvilken icke inträder

förr än tillverkningen öfverstiger 300 hektoliter, d. v. s. 60,000 liter efter våra förhållanden.

Intill 500 hektoliter — motsvarande 100,000 liter hos oss — är beskattningen lika för potatisbrännvin och för melassbrännvin. Det är först när tillverkningen går derutöfver, som en progressiv ökning i skatten inträder; men denna ökning är icke särdeles stor. Först för en tillverkning, uppgående till 400,000 liter om året — en quantitet, som endast uppnås af de 24 största bland våra 127 brännerier — inträder en skillnad i beskattningen af brännvin, som, då det är tillverkad af potatis eller säd, beskattas med 3½ pfennige per liter och, då det är tillverkad af melass, med 6 pfennige per liter, d. v. s. en skillnad för de olika slagen af brännvin af 2½ pfennige, som efter våra förhållanden skulle utgöra något mer än 1 öre per liter.

Motionären uppläste vidare ur bolagets utlåtande åtskilligt, som icke innehåller annat än allmänna resonnement, och jag skall därför icke uppehålla mig dervid.

Gent emot motionärens anmärkning, att utskottet icke uti sitt betänkande intagit svenska spritförädlingsbolagets utlåtande, vill jag endast i förbigående säga, att, då detta redan är bifogadt motionen, intet skäl förefans att trycka om det för andra gången i utskottets betänkande.

Vidare öfvergick motionären till en kritik af utskottets betänkande. Han uppehöll sig likväl icke vidare vid den omständigheten, att utskottet på ett, enligt mitt förmenande, tillräckligt tillfredsställande sätt visat, att — i strid mot motionärens påstående — det icke är möjligt för melassbrännerierna att tillverka den mängd sprit, som här i landet förbrukas, äfven om dessa brännerier anlidade hela sin tillverkningsförmåga. Utskottet har sagt, att det högsta, som man möjligen skulle kunna uppnå, vore en tredjedel af den nuvarande sprittillverkningen, men en hvar kan förstå, att till detta maximum skall man dock icke komma, emedan melassen har användning äfven för andra ändamål än brännvinsbränning.

Emellertid gjorde motionären det bestämda påståendet, att, derest nu icke några åtgärder vidtagas, potatisbränningen här i landet skall helt och hållet tillintetgöras. Ett likartadt yttrande fälde motionären äfven förra året här i kammaren, då han sade, att enligt hans förmenande »melassbränningen, om den icke hindras, redan till nästa höst kommer att tilltaga, så att nästan hvar enda sockerfabrik kommer att uppsätta bränneri och bränna melass». Som vi alla veta, har icke alls något af denna spådom inträffat, och då man således icke kunde skänka större tillit åt motionärens uttalande förra året, torde man icke heller nu kunna fästa något större afseende vid de farhågor han uttalat.

Motionären förmenade också, att utskottet icke haft rätt i sin uppfattning, att, i fall man nu fattade beslut om att allt melassbrännvin skulle denatureras, stora svårigheter skulle uppstå i fråga om kontrollen. Af kontroll- och justeringsbyrån hade nemligen motionären erhållit den upplysningen, att kontrollen icke skulle vara svår att verkställa. Ja, naturligtvis, om man stiftar en lag,

*Angående
vilkoren för
tillverkning
af brännvin.
(Forts.)*

Angående
vilkoren för
tillverkning
af bränvin.
(Forts.)

hvarigenom melassbrännerierna förbjudas att tillverka annat bränvin än sådant, som skall denatureras. Om man vidtager en sådan åtgärd, blir kontrollen mycket enkel. Men detta vore dock en tvångslagstiftning. Svårigheterna vid kontrollen torde blifva omöjliga att öfvervinna, för så vidt de bestämmelser skola bibehållas, som nu gälla, att man eger rättighet att köpa bränvin hvar som helst och, under vissa vilkor, sjelf låta denaturera det. Läger man en olika beskattning på potatisbränvin och på melassbränvin, och man vid denatureringen skall återfå skatten, måste man vid denatureringen kunna undersöka, om man har att göra med melassbränvin, eller med potatisbränvin, och detta låter sig svårligen göra. En person skulle då kunna uppgifva, att det bränvin som denaturerades vore melassbränvin, och fordra 60 öre per liter i restitution, fastän han sjelf i skatt endast erlagt 50 öre pr liter. Sådana föreskrifterna om denaturering nu äro, kunna de derför icke förblifva, om man lägger olika skatt på melassbränvin och annat bränvin och för att då förekomma underslef finnes ingen annan möjlighet än att införa ett stadgande, att allt bränvin, som tillverkas af melass, skall denatureras inom brännerierna.

Friherre Barnekow hänvisade till reservationen, hvilken enligt hans förmenande skulle innehålla de sakupplysningar, som vore nödvändiga för att kunna bedöma denna fråga, och beklagade, att utskottet icke gjort sig besvär med att utreda frågan, särskildt deröfver att det ej angifvit kostnaden för tillverkningen. Då motionären, som är sakkunnig, icke lemnat ett enda bidrag till en sådan utredning, då vidare i det af honom åberopade utlåtandet, som är afgifvet från så synnerligen kompetent och sakförståndigt håll som af svenska spritförädlingsaktiebolaget, icke heller lemnas ett enda bidrag till frågans lösning, och då slutligen, så vidt jag förstår, ej heller de af kontroll- och justeringsbyrån lemnade uppgifter, som återfinnas i reservationen, innehålla något i den vägen, så begär ändock friherre Barnekow, att utskottet skall göra, hvad ingen af dessa, hvilkas skyldighet det dock hade varit att göra en dylik undersökning, har åstadkommit. Jag kan dock upplysa friherre Barnekow om, att utskottet verkligen gjort sig mycket besvär i denna fråga. Ganska tillförlitliga uppgifter om tillverkningskostnaden hafva insamlats, men utskottet har dock varit försigtigare än både motionärerna och reservanterna, ty utskottet vill icke komma och i ett betänkande framlägga sådana siffror, som icke kunna bevisas vara rigtiga. Det är en sak att hafva den öfvertygelsen, att siffrorna äro rigtiga på den grund att man fått dem från personer, på hvilkas sakkunnighet man icke ett ögonblick kan tvifla och som man äfven vet vara fullkomligt trovärdiga, och det är en annan sak att införa dessa siffror som oemotsagda bevis i ett utskotts-betänkande till Riksdagen. Emellertid kan jag upplysa, att tillverkningskostnaden för melassbränvin, hvilken, enligt motionärens och svenska spritförädlingsbolagets uppgift — jag vet ej hvarifrån de fått den — icke skulle belöpa sig till mer än cirka 1 öre per liter, i sjelfva verket är betydligt högre.

Hvar och en bör ock kunna förstå, att tillverkningen måste

blifva dyrare. Af 100 kilogram melass, hvars värde efter 2½ öre per kilogram beräknas till 2 kronor och 50 öre, får man ungefär 52 liter bränvin. Råämnespriset skulle således bli ungefär 5 öre per liter melassbränvin. Hårtill kommer tillverkningskostnaden. Vid beredningen användes malt som jäsmedel, vidare syra och slutligen skall man tillägga arbetslönen, kostnaden för använt stenkol och de allmänna omkostnaderna för byggnader m. m. Tro herrarne, att man kan åstadkomma allt detta för 1 öre per liter eller 50 öre för 100 kilogram melass? De uppgifter, som blifvit mig lemnade, gå ut på mer än fyra gånger så mycket, och då får man ett helt annat tillverkningspris för melassbränvin än det hittills uppgifna.

Vidare ber jag få anmärka, att det lika litet i fråga om melassbränvin som beträffande potatisbränvin förhåller sig så, att tillverkningsprocessen är avslutad i det ögonblick, då man åstadkommit råbränvin, ty det är icke råbränvin, som är säljbar vara, utan det är renadt bränvin. Här har man då ytterligare att taga i betraktande att, då man skall rena detta melassbränvin, man får ett utbyte för prima vara af 60 procent, under det att utbytesprocenten för potatisbränvin uppgår till 85 å 90. Detta vållar en stor skillnad uti det pris, som man kan tillgodogöra sig för den tillverkade varan.

Dessutom tillkommer, att renadt melassbränvin säljes i marknaden för 1½ öre per liter billigare än potatisbränvin, och vidare att dranken efter potatisbränvin har betydligt högre värde än dranken efter melassbränvin, som icke har något värde alls. Motionären och jag voro förra året af olika mening om drankens värde. Han uppgaf då, att det värde på drank eller potatisbränvin, som jag med stöd af kontroll- och justeringsbyråns uppgifter angaf, nemligen 2½ öre per liter bränvin, vore alldeles för högt. Nu har jag faktiskt fått upplysning om, att denna siffra snarare är för liten, ty värdet kan uppgå till 4 öre, per liter bränvin räknadt, för hvilket pris drank har sålts efter 3,500,000 liter bränvin under loppet af fyra år, hvilket jag kan styrka med den handling jag här har i min hand.

Under sådana förhållanden torde herrarne finna, att de uppgifter, som af motionärerna framlagts för att visa, huru vådlig tillverkningen af melassbränvin skulle vara, icke förtjena så mycken tilltro som de vilja tillmäta dem, och att således den fara, som enligt deras förmenande skulle uppstå för potatisbränningen, är i ganska väsentlig mån öfverdrifven.

Hårtill kommer, enligt hvad också friherre Barnekow meddelade, att melassen är ett utmärkt foderämne, och att användningen af melass till foder på senare tider varit i mycket hastig tillväxt. I detta hänseende skall jag tillåta mig att läsa upp några rader ur ett bref från en person, som är delegare och dirigent vid ett hvitbetssockerbruk. Han meddelar, att melassens användning som foderämne på sista tiden tagit en alldeles oväntad utsträckning. Nämda firmas sockerbruk säljer all den melass, som icke användes till sockerextrahering, till foder, och de öfriga skånska

*Angående
vilkoren för
tillverkning
af bränvin.
(Forts.)*

*Angående
vilkoren för
tillverkning
af brännvin.
(Forts.)*

bruken sälja mycket melass till samma ändamål. De agenter, som uppköpa melass för export, ha höjt sina anbud, men lära ha svårt att få köpa. — Så förhåller det sig med den saken. För öfrigt är denna fråga om melassens värde som foder synnerligen väl utredd. De pris, som betalas för melassen, äro utomordentligt billiga: 3 öre per kilogram vid bruket och med tillagda fraktkostnader till mellersta Sverige 4 öre per kilogram. Man har således anledning att förmoda, att hos oss, liksom i Tyskland, melassen skall vinna vidsträckt användning för detta ändamål.

Att med afseende på denna fråga icke samma förhållanden gälla i Tyskland som hos oss, skall jag vid denna punkt be att få anmärka. Ty man måste taga i betraktande, att den melasstillverkning, som eger rum vid de tyska sockerbruken, är i förhållande till folkmängden ofantligt mycket större än motsvarande tillverkning vid de svenska — icke därför, att man i Tyskland icke förstår sig på att göra socker lika bra som hos oss och på grund deraf skulle få relativt större mängder melass än hvad här är fallet, utan därför, att man i Tyskland tillverkar hvitbetssocker för export och detta i ganska afsevärd myckenhet, och den melass, som då blir kvar efter det socker, som exporteras, har man svårt att tillgodogöra sig inom landet.

Motionären framställde ett yrkande, att man skulle i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla att få denna fråga utredd. Må så vara, men då man redan gått in med en petition till Kongl. Maj:t och då Kongl. Maj:t med anledning af denna petition infordrat yttranden från åtskilliga landshöfdingeembeten, föreställer jag mig, att Kongl. Maj:t, i synnerhet sedan frågan blifvit bragt under Riksdagens pröfning, icke skall underlåta att infordra yttrande af den enda sakkunniga myndighet, som Kongl. Maj:t har att tillfråga, nemligen kontroll- och justeringsbyrån. Man läser icke kunna tänka sig, att Kongl. Maj:t icke skall vidtaga en sådan åtgärd. Under sådana förhållanden anser jag, att det kanske icke skulle vara så alldeles lämpligt, att Riksdagen beslutar att ytterligare framhålla för Kongl. Maj:t, att Kongl. Maj:t bör söka åstadkomma en utredning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bengtsson i Guliåkra: Ehuru jag för min del anser, att bevillningsutskottet lemnat fullt tillräckliga och fullgiltiga skäl för afslag å motionärens förslag, så skall jag icke tillåta mig att göra något yrkande, därför att jag alltför väl inser, att hvarje yrkande från de delar af landet, der sockerindustri bedrifves, skall anses såsom partiskt. Jag ber dock att få bemöta ett par yttranden af motionären.

Det är hufvudsakligen två skäl motionären anfört för sitt förslag.

Det ena var, att råmaterialet melass ställer sig så billigt att tillverka brännvin af, mot hvad förhållandet är med potatis. Man säger, att melassråvaran går endast till 5 öre per liter, då deremot potatisråvaran går till 12 å 18 öre per liter. Jag skall icke dispu-

tera med de ärade motionärerna om, huruvida beräkningen är strikt eller ej, men jag tror det icke. Men då motionären gjort sig besvär med denna uträkning, borde han ha fortsatt ännu längre och upplyst om, hur olika värde det bränvin har, som tillverkas af melass mot det som tillverkas af potatis.

Och det få väl motionärerna medgifva, att icke har det sådant värde som potatisbränvinet. Ty då man skall rena detta melassbränvin, går en betydligt större quantitet bort än af det andra, och detta har en stor inverkan på priset.

Det andra skälet, som de anfört, är fruktan för att så många melassfabriker skulle komma att uppstå vid de skånska sockerfabrikerna, såvidt icke Riksdagen ingrepe och reglerade förhållandena. Jag tror icke, att det finnes mycket stöd för denna deras mening. Ty mig veterligt har det icke varit fråga om att anlägga några nya fabriker för tillverkning af melassbränvin i Skåne.

Vid den fabrik, som ligger mig närmast, nemligen Lunds sockerfabrik, der jag varit närvarande som revisor allt sedan fabriken uppkomst och deltagit i alla bolagsstämmor, och därför har väl reda på alla styrelsens åtgärder, der har jag icke hört talas om att det varit ifrågasatt att uppföra någon fabrik för tillverkning af melassbränvin. Och efter de samtal jag haft med styrelsemedlemmar från andra sockerfabriker, såsom Örtofta, Kjöfinge m. fl., har jag icke kunnat finna, att det varit tal om att spekulera i anläggningen af dylika brännerier.

Jag tror således, att de uttalade farhågorna äro alldeles ogrundade. Och jag tror, att man skall icke behöfva uppföra fabriker för melassens förvandling till bränvin, ty jag är övertygad om, att när jordbrukarne lärt sig inse den fördelaktiga metoden att utfodra med melass, skall det icke dröja länge, förrän man kanske kommer att fodra upp hela melassförrådet.

Af dessa skäl tror jag alltså icke att motionären behöfver riskera att komma i kontrovers med de här fabrikerna.

Jag har, herr talman, icke något yrkande att göra, jag har blott velat uttala min åsigt i frågan.

Herr Bruhn: Det är onekligen ganska beqvämt för idkarne af en näring, att, då konkurrens befaras, vädja till staten med begran om skydd. Man må dock komma i håg, att i de flesta fall är konkurrens liktydigt med utveckling och framåtskridande, under det att skydd för en äldre näring mot konkurrenter inom eget land är en belöning åt stillaståndet.

I föreliggande fall begär man skydd för bränvinsbränning af potatis mot sådan tillverkning af melass, och detta i jordbrukets, förnämligast i potatisodlingens namn. Vårt jordbruk har dock fått utstå vida värre konkurrens och har genomgått svårare kriser än hvad som af ifrågavarande förhållanden bör kunna uppstå. Här gäller det nu endast olika lokalintressen af jemförelsevis mindre betydelse.

Tager man del af riksdagsprotokollen och litteraturen i ämnet från den tid, då afskaffandet af husbehofsbränningen stod på dag-

*Angående
vilkoren för
tillverkning
af bränvin.
(Forts.)*

*Angående
vilkoren för
tillverkning
af bränvin.
(Forts.)*

ordningen, skall man finna, att af försvararne för denna näring ganska skarpt framhölls, att jordbruket icke kunde existera utan i sammanhang med husbehofsbränning, och att dess borttagande vore liktydigt med jordbrukets ruin. Svenska jordbruket har dock aldrig hastigare och kraftigare utvecklats än under de två årtionden, som följde närmast efter husbehofsbränningsens afskaffande.

Här har af två föregående talare klandrats utskottets motive-ring. Det är ju vanligt, att man så gör, när man sjelf önskar komma till ett annat slut än det, hvartill utskottet kommit. Men i likhet med talaren på stockholmsbänken tror jag, att utskottet haft ganska giltiga skäl för sitt afstyrkande af motionerna.

Utskottet har erinrat, hurusom tillgången på melass inom riket begränsas af sockerkonsumtionen, och att den under den närmaste framtiden icke nämnvärdt kan komma att öfverstiga 18,000,000 kilogram, hvaraf kan tillverkas cirka 9,000,000 liter 50 procents bränvin, hvilket icke är mera än $\frac{1}{4}$ af landets bränvinstillverkning för tillverkningsåret 1893—94.

Vidare erinrar utskottet, att det lägre pris, hvartill råbränvin af melass kan tillverkas, i någon mån uppväges af de dryga kostnaderna för rening af melassbränvin i jemförelse med rening af potatisbränvin, och af det lägre pris, som melassbränvinet äfven efter renandet betingar, samt melassdrankens saknad af snart sagdt allt värde, då deremot potatisdranken, såsom här erinrats, eger ett ganska betydligt sådant.

Tar man vidare i betraktande, att tillverkningen af melassbränvin icke nämnvärdt ökas under de senaste åren, och att melassens värde såsom kreatursfoder ger anledning till det antagandet, att större delen häraf skall komma att för detta ändamål tagas i anspråk, så torde man komma till den slutsats, att motionärens farhågor för att bränvinsbränningen af melass skulle ruinerande inverka på potatisbränvinsbränningen och de potatisodlande orternas jordbruk äro betydligt öfverdrifna och icke böra ge anledning till något ingripande af lagstiftningen.

Samma åsigt uttalas äfven af Konungens befallningshafvande i de län, från hvilka Kongl. Maj:t infordrat utlåtande i ämnet, bland hvilka befinna sig både Kristianstads och Blekinge län.

Men äfven om tillverkningen af bränvin af melass skulle komma att i betydlig mån ökas och således kunna bli en farlig konkurrent till potatisbränvinet, så utgör detta icke något giltigt skäl att ålägga melassbränvinstillverkningen en skatt, som är liktydig med ett förbud för sådan tillverkning, hvilket skulle bli händelsen med den af motionären föreslagna förhöjningen med 10 öre i tillverkningsskatt.

Långt ifrån att jag anser det såsom en olycka, om, i brist af en bättre användning för melassen, större delen deraf komme att förvandlas till bränvin, anser jag det tvärtom som en nationalvinst. Melassen är visserligen en affallsprodukt, men deraf följer icke, att den icke bör tillgodogöras på bästa möjliga vis. De millioner kilogram spanmål, som då skulle kunna besparas, i stället för att offras åt bränvinspannorna, skulle helt visst finna en annan och bättre

användning, och den jord, som frambringar de 100,000-tals hekto-liter potatis, som nu förvandlas till sprit, skulle helt säkert komma att bära andra grödor.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets förslag.

*Angående
vilkoren för
tillverkning
af bränvin.
(Forts.)*

Herr Jönsson i Gammalstorp: Herr talman, mine herrar! Jag anser mig något böra bemöta talaren här på min högra sida.

Angående de här uppgifterna om melassen, som han nämnde, vill jag framhålla det, att jag icke uppgaf de omnämnda siffrorna, men att jag i alla fall vill stå för dem. Jag tror att, om han vill göra sig besvär, han skall hos kontroll- och justeringsbyrån kunna få reda på att de siffror, som i detta fall äro meddelade uti svenska spritförädlingsbolagets yttrande, äro rigtiga. Jag kan tillägga, att under den tid, som dessa siffror afse, hvilken slutar med bränningsåret 1893—94, icke någon melass användts vid potatisbrännerierna; det var först med året 1894—95, som sådan började användas vid några potatisbrännerier och så vidare 1895—96.

Detta om detta.

Hvad för öfrigt beträffar yttrandet af svenska spritförädlingsaktiebolagets styrelse, så vågar jag påstå, att den bör vara mest kompetent att bedöma denna fråga. Detta bolag har de flesta spritförädlingsfabrikerna och de största spritaffärerna, när man slår dem alla tillsammans, och känner väl till förhållandena i orterna, der potatisbränvin tillverkas.

Talaren på stockholmsbanken läste upp åtskilliga bitar ur svenska spritförädlingsaktiebolagets styrelsens utlåtande, hvarutaf han fann framgå, att styrelsen yttrat sig obestämdt och sjelf ej gjorde anspråk på att anses som auktoritet på detta område. Jag bestrider denna uppfattning och anser styrelsen yttrat sig mycket bestämdt, då den kommit till det resultat, att per liter bränvin tillverkad af melass bör åsättas 10 öres högre tillverkningskatt än å bränvin af potatis.

Hvad beträffar mitt yttrande i motionen, att vi skulle ha tillräckligt med melass inom landet för tillverkning af allt det bränvin, som jemte det bränvin, som produceras vid pressjästfabrikerna, skulle behövas för konsumtionen i hela landet, så är det sant, att jag sagt detta i min motion, men jag har ju tagit det tillbaka, då jag i mitt förra yttrande sagt mig icke vilja bestrida utskottets siffror i denna sak. Men jag vill framhålla det, att äfven om det icke finnes mera melass än utskottet uppgifver, så är faran likväl så stor för potatisodlingen, att en utredning af frågan bör ske, och detta så mycket hellre, som, efter hvad mig upplysts, det finnes stora lager af gammal melass qvarliggande från föregående åren.

Talaren på stockholmsbanken nämnde äfven, att jag vid förra riksdagen skulle ha sagt, att om icke Riksdagen gjorde något vid den här saken, skulle redan nästa år, det vill säga som i år, en hel del melassbrännerier uppstå. Jag ber då att få upplysa, att ett nytt sådant bränneri uppstått sedan dess, och säkert är, att, om icke petitionen, som i höstas afgick till Kongl. Maj:t, kommit emellan och om icke osäkerheten i lagstiftningen beträffande dessa

*Angående
vilkoren för
tillverkning
af bränvin.
(Forts.)*

förhållanden varit, ännu flera redan hade kommit till, och flera vore att förvänta, derest ej Riksdagen genom lagstiftning försvarar melassbränningen.

Jag tror således icke jag kommit på skam hvad detta beträffar.

Hvad nu angår tillverkningskostnaden å melassbränvin, så har jag icke talat om något annat än råbränvin, och då det medgifvits, att det kan tillverkas för 5 å 6 öre per liter, så är ju mitt påstående icke orimligt. Jag vet icke, hvad herr Fredholm menade, då han talade om kostnaderna för reningen. Det förstod jag icke. Hvad råvaran beträffar är det ju medgifvet, att den betalas med 2 å 2½ öre mindre per liter än råbränvin af potatis. Att nu vid reningen af melassbränvin kostnaden för densamma skulle vara så stor, att den så betydligt fördyrar varan, som herr Fredholm uppgifver, det betviflar jag, och jag bestridet det, likasom jag bestridet, att dranken vid potatisbrännerier är värd 4 öre per tillverkad liter bränvin. Den bränneriegare, som i medeltal beräknar dranken till högre pris än 2 öre per liter tillverkad bränvin af potatis, den ruinerar sig.

Hvad beträffar de uppgifter i öfrigt, hvarom vi tvistat, så vidhåller jag fortfarande hvad jag förut sagt.

Herr friherre Barnekow: I allmänhet bör man ju icke skriva till Kongl. Maj:t, om det icke verkligen är behöfligt att göra det. Men jag hemställer till herrarne, om icke här föreligger ett fall, då det verkligen är behöfligt. Motionären påstår, att, om ingenting blir i denna sak vidjordt, de trakter, som odla potatis, komma att ruineras. En ledamot af bevillningsutskottet åter har upplyst, att utskottet gjort sig otroligt besvär — något som jag dock icke kan finna — för att skaffa upplysningar i denna sak, men icke kunnat få fullt exakta sådana, som det kunnat anföras. Det oaktadt anförde nyss samma person många exempel, som skulle tala för att melassbränvinstillverkningen icke vore till någon skada, och slutade med att säga, att det därför icke behöfdes någon förändring. Af uppgifter, jag lemnat, visar det sig ju emellertid alldeles tydligt, att det icke är lika dyrt att tillverka bränvin af melass som af potatis. Under sådana förhållanden, då det tyckes råda ett så komplett virrvarr i afseende på uppgifter och åsichter, hemställer jag, om icke en utredning är behöflig, särskildt då det är fråga om en så stor industri — låt vara att det är bränvin — som gifver staten ända till 20 millioner om året. Nog tycker jag då, som sagt, att man bör försöka åstadkomma en utredning.

Slutligen har en talare yttrat sig ur nykterhetsvänlig synpunkt och sagt, att det vore önskvärdt, att potatisen och säden användes till något annat än till bränvin. Ja det vore nog mycket önskvärdt. Men jag säger om igen, hvad jag sagt förut, att få vi icke tillverka bränvin hos oss eller utfärdas deremot ett förbud, så taga vi bränvin från andra landsdelar, ty bränvin skola vi hafva. Melassbränningen har den inverkan, att bränvinet blir billigare och detta är ej öfverensstämmande med nykterhetens intresse.

Jag tycker därför, som sagdt, att denna fråga är så outredd, att jag icke kan finna annat, än att om skäl någon gång finnas att skriva till Kongl. Maj:t och begära en utredning, så är det väl i detta fall.

*Angående
vilkoren för
tillverkning
af bränvin.
(Forts.)*

Herr Johansson från Stockholm: Blott ett par ord — ty det kan ju vara lämpligt, att, då jag nyligen yttrade mig om brödet, jag nu äfven säger ett och annat om bränvinet.

När man vill angripa sina konkurrenter, bör man väl angripa de värsta; men det har motionären här icke gjort. De värsta konkurrenterna för dem, som bränna bränvin af potatis, äro icke melassbränvinsbrännarne utan de, som i förening med pressjästtillverkning bränna bränvin. Om jag icke missminner mig, var det herr Bengtsson i Gullåkra, som talade om de olika bränvinsorternas värde. Ja, det är ju naturligt, att melassbränvin, som är brändt på affall, skall hafva mindre värde än vanligt bränvin, som är brändt dels på potatis och dels på slösäd, der ingen must förut är uttagen. Men det bränvin, som tillverkas vid pressjästfabrikerna, har ovilkorligen det högsta värdet. Den frågan föreligger visserligen icke nu, men den kan komma fram till ett annat år. Emellertid är denna bränvinsbränning vid pressjästfabrikerna en långt svårare konkurrent till potatisbränvinsindustrien än någon annan. Ty behovet af pressjäst växer för hvarje dag på grund af den i vårt land allt mer tilltagande smaken att använda pressjäst vid bakning. Ännu är behovet deraf icke mer än till en fjerdedel fylldt; men när det en gång blir så, då brännes också vid jästfabrikerna allt det bränvin, som Sverige behöver.

Såväl motionären som många andra hafva sagt, att potatisbränvinsbränningen är en binäring till jordbruket, och deri hafva de rätt. Ty hade de icke det, så skulle långt före detta nykterhetsvännerna hafva angripit sjelfva denna tillverkning, som ju är roten och upphofvet till all onykterhet. Men det hafva de icke gjort, emedan de icke velat skaffa sig för många motståndare bland dem, som hafva nytta af denna bränvinstillverkning. Hvad deremot bränvinsbränningen vid jästfabrikerna beträffar, hvilken inom några få år säkerligen kommer att lemna mer än hälften af allt det bränvin, som brännes i Sverige, kan man icke säga, att den utgör någon binäring åt landtbruket. Ty för det första kan man icke bränna på potatis vid dessa fabriker; för det andra kan man icke heller bränna på slösäd; och för det tredje — och det tycker jag är det obehagligaste af allt — är det nemligen så, att af de båda ämnen, som för bränningen der användas — man använder nemligen ungefär hälften korn och hälften råg — kornet visserligen köpes inom landet, men blott korn af prima kvalitet, hvilken vara ändå finner afnämare hos våra qvarnar till mjöl och gryn och hos våra bryggerier för maltberedning, under det deremot rågen — åtminstone vid de jästfabriker jag känner till — importeras utifrån. Det heter visserligen sedan, att vi importera så mycket till brödbehof och att det borde vara annorlunda, men man tänker icke på, att det går åt säd äfven till detta ändamål. Den för potatisbränvinsindu-

Angående
vilkoren för
tillverkning
af bränvin.
(Forts.)

strien farligaste konkurrenten är således icke melassbränvinsbränningen utan just den bränvinstillverkning, som eger rum vid jästfabrikerna. Tillverkningen vid melassbrännerierna utgör icke mer än 35 tusendedelar af tillverkningen vid potatisbrännerierna, under det deremot tillverkningen vid pressjästfabrikerna uppgår till 240 tusendedelar af densamma och dessutom för hvarje dag växer.

Jag har endast velat säga detta och kan för öfrigt icke vara med om motionen utan yrkar bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade beträffande punkten 1 yrkats *dels* bifall till utskottets hemställan och *dels* afslag derå och bifall till det af herr Jönsson i Gammalstorp under öfverläggningen framställda förslag. Herr talmannen gaf propositioner å hvardera af dessa båda yrkanden och fann propositionen på bifall till utskottets hemställan vara besvarad med öfvervägande ja. Votering blef likväl begärd, i följd hvaraf nu skedde uppsättning, justering och anslag af en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad bevillningsutskottet hemställt i första punkten af förevarande utlåtande n:o 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets nämnda hemställan bifallit det af herr N. Jönsson i Gammalstorp rörande denna punkt under öfverläggningen framställda förslag.

Omröstningen försiggick i vanlig ordning och visade 135 ja mot 64 nej; och hade sålunda utskottets hemställan af kammaren bifallits.

Punkten 2 bifölls jemväl.

§ 12.

Om ändring
i gällande be-
stämmelser i
fråga om rätt
att utträda ur
svenska stats-
kyrkan.

Skedde föredragning af lagutskottets utlåtande n:o 32, i anledning af väckt motion om ändring af gällande bestämmelser i fråga om rätt att utträda ur svenska statskyrkan.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till lagutskottets behandling hänvisad motion, n:o 53, hade herr *Jakob Erikson* från Stockholm föreslagit:

»att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t begär utarbetande och framläggande för Riksdagen af förslag till sådant tillägg till § 3 af kongl. förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning, den 31 oktober 1873, att tillfälle beredes

medlem af svenska statskyrkan, som omfattat från kyrkans lära afvikande åsigt, att — efter anmälan, som förut i paragrafen sägs och som göres efter det att han fyllt 21 år, — ur kyrkan utträda, utan skyldighet att uppgifva annat trossamfund, hvartill han vill öfvergå, samt

att förordningen i öfrigt underkastas den omarbetning, som kan blifva af nöden i följd af den föreslagna förändringen; och hemstälde utskottet, att Riksdagen, i anledning af förevarande motion, ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af förordningen den 31 oktober 1873, angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning, att det må lemnas fritt för hvarje svensk undersåte, som fyllt tjuguet år, att utträda ur den svenska statskyrkan utan att behöfva uppgifva något trossamfund, hvartill han ämnar öfvergå.

Om ändring i gällande bestämmelser i fråga om rätt att utträda ur svenska statskyrkan.
(Forts.)

Herr Höjer begärde ordet och yttrade: Tre gånger har jag i denna kammare talat och röstat för den reform, som funnit sitt uttryck såväl i föreliggande motion som i lagutskottets deröfver afgifna betänkande, och jag står fortfarande kvar på samma ståndpunkt.

Nu såsom förut, anser jag, att hvarje medborgare har rätt att fordra, att uti sina religiösa förhållanden få vara just nått upp hvad han i själfva verket är, och att han icke af lagen skall tvingas att vara något, som han icke är. Nu såsom förut, anser jag äfven, att det icke vore till kyrkans skada, utan tvärtom till hennes bestämda fördel, att från sig kunna afsöndra sådana kyrkans medlemmar, som äro antingen hennes ljumma vänner eller till och med hennes öppna eller hemliga fiender. Jag kan därför icke hafva något att anmärka mot den princip, som är uttalad dels i motionen, dels i lagutskottets betänkande.

Men herr Erikson har i sin i år afgifna motion infört en nyhet, med hvilken jag för min del ej kan vara fullt belåten. Han har nemligen för sin del låtit den i dissenterlagen föreskrifna åldersgränsen af 18 år för dem, som vilja utträda ur kyrkan och samtidigt uppgifva det kristna trossamfund, hvartill de vilja öfvergå, stå kvar, men han har i stället dragit upp en ny åldersgräns för dem, som vilja utträda ur henne, utan att uppgifva det trossamfund, hvartill de vilja öfvergå. Af herr Eriksons motivering synes mig framgå, att han i detta fall förändrat siffran 18 till 21 af hvad man skulle kunna kalla opportunitetsskäl, utan att jag dock kan säga, hvad han på denna förändring egentligen vill vinna. Motionen har med sin förra redaktion, och således med den andra åldersgränsen 18 år tre gånger, nemligen åren 1891, 1893 och 1894, vunnit såväl lagutskottets som Andra Kammarens bifall. Vid den senaste riksdagen, då frågan var före framstälde visserligen herr Odhner det yrkandet, att siffran 18 skulle utbytas mot siffran 21, men kammaren biföll icke detta yrkande, utan följde i stället den af motionären i hans motion gjorda hemställan. Om herr Erikson möjligen ändrat siffran i den tron, att han dermed skulle kunna

Om ändring
i gällande be-
stämmelser i
fråga om rätt
att utträda ur
svenska stats-
kyrkan.
(Forts.)

vinna Första Kammaren för motionen, så tänker jag, att herr Erikson är för gammal politiker för att icke veta, att det för frågans framgång i Första Kammaren är alldeles komplett likgiltigt om siffran sättes till 18, 21 eller 100; ty Första Kammaren kommer i alla händelser att afslå motionen, emedan den icke vill sjelfva saken. Genom den eftergift, herr Erikson i år uti sin motion gjort, kan han möjligen vinna några *nya* anhängare, men det är fara värdt, att han genom förändringen äfven afägsnar några af sina gamla vänner, som hålla på den gamla siffran 18 såsom den lämpligaste och framför allt hålla på lämpligheten däraf, att Andra Kammaren återupprepar sitt beslut i frågan uti precis samma form, som den förut åtminstone trenne gånger antagit.

Jag finner dessutom förändringen mycket betänkelig, i ty att den i tillämpningen, såvidt jag förstår, måste leda till rena orimligheter. Här skall enligt motionen uppdragas tvenne åldersgränser, en på 18, en på 21 år. Låtom oss t. ex. tänka oss två bröder vid denna ålder, den ene är 18 den andre 19 år gammal. Båda äro goda och varma kristna, protestantiska kristna till och med, men båda känna sig fränstötta af åtskilligt i statskyrkan, vare sig i hennes organisation, i hennes kult eller i hennes lära. 18-åringen kommer till vederbörande och säger: jag kan icke finna mig i statskyrkan, utan har beslutat mig för att öfvergå till, låtom oss säga, methodismen. Nå väl, på grund af gällande dissenterlag och på grund af det yrkande motionären gjort, får den sökande sin affär klar på ett ögonblick. Hans broder, 19-åringen, som kanske har en vida större andlig mognad än sin broder 18-åringen, är kanske mycket allvarligare och djupare religiöst anlagd; när han kommer till vederbörande och säger: jag kan af samma skäl som min broder icke trifvas inom statskyrkan, min religiösa öfvertygelse är visserligen fullt klar, men den stämmer icke i hvarje punkt med den religiösa bekännelsen inom något af alla de kristna trossamfund, som jag känner, därför anhåller jag att få utträda ur kyrkan, *utan* att behöfva uppgifva något trossamfund, till hvilket jag vill öfvergå, då svaras honom: nej min herre, ni stannar kvar till dess ni fyllt 21 år, för så vidt ni ej händelsevis vill göra någon modifikation i eder begäran och t. ex. säga, att ni önskar gå ut ur statskyrkan för att blifva antingen methodist eller baptist, med rätt att sedermera blifva hvarken det ena eller det andra, ty dertill kan ingen tvinga eder. Det synes mig kunna uppstå sådana orimligheter såsom konsekvens däraf, att i samma lag fastslås *två* olika åldersgränser för utträde ur statskyrkan.

Det förefaller mig äfven som om den nyhet, hvilken min ärade vän till venster vill föra in i dissenterlagen vore temligen obehöflig. Vi ha ju konfirmationsåldern i lag stadgad till 15 år. Således anses en 15-årig gosse eller flicka vara tillräckligt andligt mogna att de kunna — jag förmodar — efter *egen* sorgfällig och mogen pröfning på grund af vunnen öfvertygelse precisera sin ställning till det apostoliska symbolum. Den nuvarande dissenterlagen, som varit gällande uti 23 år och som fastslår en enda åldersgräns af 18 år, menar, att en 18-årig yngling eller flicka bör vara så pass

andligt mogen, att de på grund af egen öfvertygelse kunna bestämma sitt förhållande till den enligt mitt ringa förmenande ganska svår-
begripliga differensen mellan de olika kristna sekternas dogmatik.

Nu har man sagt, att hvad här är fråga om, är något alldeles för sig. De, som icke tänka öfvergå till något trossamfund alls, kunna kanske till och med i de allra flesta fall vilja stanna utanför kristendomens rämärken och blifva hedningar eller gudsförnekare, och för dem kan det behövas en större andlig mognad, än man kan hafva före 21 år. Mig förefaller det deremot, som det skulle vara lättare att på grund af egen allvarlig öfvertygelse bestämma sig för ett af de två, hedendom eller kristendom, än att våga med guldvigt hvar och en af de kristna dogmerna och sedan välja mellan dem.

För så vidt jag förstår saken, föreligga således icke nu några bindande skäl för motionären att, på grund af hvad som kommit fram under diskussionen af denna fråga vid 1894 års riksdag, göra en eftergift i sina föregående yrkanden, en eftergift, som afser en ganska radikal förändring, då den afser att i dissenterlagen införa icke en, utan i sjelfva verket två åldersgränser.

Min högt ärade vän, herr Odhner, framställde vid 1894 års riksdag, då han yttrade sig i denna fråga, det yrkande, att lagutskottets dåvarande hemställan måtte bifallas, blott med den förändring att ordet »18» skulle ändras till »21». Jag skall nu, herr talman, anhålla att få göra ett alldeles motsatt yrkande. — Jag ber att få yrka bifall till lagutskottets framställning med utbytande af siffran »21» mot siffran »18». Men jag vill tillägga, att, om vid hufvudvoteringen lagutskottets hemställan, sådan den nu är, oförändrad kommer att ställas upp emot rent afslag, jag naturligtvis, på grund deraf att jag omfattar sjelfva den toleransens princip, som är uttalad i motionen, kommer att gifva min röst för lagutskottets hemställan.

Herr *John Olsson* förenade sig med herr Höjer.

Vidare anförde:

Herr friherre Barnekow: Herr talman, mine herrar! Jag har för min del deltagit i denna frågas behandling såväl inom Riksdagens Första Kammare som äfven vid kyrkomötet och dervid alltid ställt mig på den ståndpunkt, på hvilken utskottet nu ställt sig. För mig har det alltid förefallit underligt, att det egentligen är kyrkans män, de som stå på kyrkans bästa, som äro emot denna förändring. Ty väl kan jag föreställa mig, att, om jag ställer mig ensamt på statens ståndpunkt — ej på kyrkans — det för staten kan vara mycket beqvämt att äfven i religiöst hänseende ha en polismyndighet, som håller uppsigt öfver alla menniskor, men deremot har jag aldrig — ehuru jag både offentligt och enskildt mycket diskuterat denna fråga — kunnat få klart för mig, hvarför kyrkans män ställa sig så afvisande mot denna fråga. Man har visserligen för att belysa saken för mig anført åtskilliga exempel,

Om ändring i gällande bestämmelser i fråga om rätt att utträda ur svenska statskyrkan.
(Forts.)

*Om ändring
i gällande be-
stämmeiser i
fråga om rätt
att utträda ur
svenska stats-
kyrkan.
(Forts.)*

tagna ur bibeln, och bland annat den der liknelsen om säden och ogräset, som skola växa tillsammans till skördetiden och då först skiljas åt. Ja, men här, mine herrar, är det ju ej fråga om ogräsets uppryckande, såsom det står i liknelsen, utan här är saken den, att det är ogräset sjelft — det är väl att märka, att i sådana här frågor man alltid talar om dem, som tillhöra svenska statskyrkan, såsom »den rena säden» samt om alla andra, såsom »ogräset», och jag skall behålla det uttrycksättet, ehuru jag ej alltid gillar det — det är ogräset sjelft, säger jag, som vill skiljas från säden, och då bör man väl ej lägga hinder i vägen och söka behålla det. Atminstone är min uppfattning sådan.

Vidare kan jag ej förstå talet om kyrkotukt i en kyrka, som skall behålla alla dessa olika bekännare. Jag vet egentligen icke om någon annan kyrkotukt än den, som bibeln talar om i detta hänseende, nemligen att den, som ej hörsammar församlingen, skall varnas och, om han ej deraf låter sig rättas, blifva utesluten ur församlingen. Men hur i all verlden skall man kunna tillämpa något dylikt, då man ej ens vill medgifva dem, som begära att få gå ut ur kyrkan, rätt att göra det.

Då man vidare talar om, att man skall behålla dessa personer för att »omhulda dem», tycker jag, att man går längre, än Vår Mästare sjelf gjorde, och vill belysa detta genom att å min sida framdraga ett exempel från bibeln, nemligen Frälsarens handlings-sätt, då han från templet i Jerusalem dref ut dem, som köpte och sålde, och sålunda visade, att han ville hafva templet rent. Skulle ej äfven detta exempel här vid lag i någon mån vara tillämpligt?

Vid alla de tillfällen, då jag enskildt eller offentligt diskuterat denna fråga, har jag, som sagdt, fåfängt sökt komma under fund med, hvarför kyrkan vill behålla dessa olika tänkande. Jag har visserligen funnit ett skäl dertill — som också ofta anföres — nemligen det, att, om man tillåter dessa olika tänkande att gå ut ur kyrkan och sedan lemna dem helt och hållet fria, man ej vet, hur det går med deras barn, och i fråga härom har äfven jag haft mina betänkligheter för det fall, att de utträdande icke äro allvarliga menniskor, verkligt fromma kristna menniskor — ty det finnes äfven allvarliga, verkligt fromma kristna, som vilja gå ut ur statskyrkan. Men om de ej äro det, om de till äfventyrs äro rena gudsförnekare och vilja gå ut ur kyrkan, hur skall det då gå med deras barn? Ja, det är en ganska svår fråga, och ofta hör man sägas: »det är ju att låta barnen uppfostras till hedningar». Men då vill jag upplysa, att, om föräldrarne ej vilja uppfostra barnen eller ej vilja gifva dem en religiös uppfostran, man enligt gällande lag och författning har rätt att taga hand om dem och uppfostra dem i svenska statskyrkans lära.

Om man nu tänker sig, att detta blefve gällande lag, tror jag, att det verkligen blefve många af dem, som för närvarande stå inom statskyrkan, som ginge ut ur densamma, men jag tycker, att det för kyrkan skulle vara en välsignelse att blifva af med dem. För öfrigt tror jag, att det skulle verka likasom litet väckande på vår kyrka; och jag kan ej hjälpa, att jag tror, att den kan behöfva

en sådan der liten väckelse. Hvari skulle då den bestå? Jo, när man då märkte, att folk gick ut ur kyrkan, skulle man kanske göra sig litet mera besvär för att på kärlekens och öfvertygelsens väg söka hålla kvar dem inom kyrkan. Nu deremot besvärar man sig för litet dermed, ty man når samma mål — att hålla dem kvar — genom lagens tvång, men vi hafva ju genom historiens vittnesbörd en ganska säker erfarenhet derom, att tvång på det religiösa området ej är till något gagn eller någon nytta.

Jag har, som sagdt, aldrig kunnat få klart för mig, hvarför kyrkans män skola motsätta sig detta förslag; att staten är emot det, kan jag fatta.

Nu har en talare här klandrat, att åldern för utträde ur statskyrkan framflyttats till 21 år. Ja, jag tror verkligen, att tanken derpå ursprungligen kom från kyrkomötet. Om jag ej misstager mig, var det en person, som ej kan fränkännas en varm vänskap för den svenska statskyrkan, och som till och med utbildar våra präster, som först framkom med detta förslag. Då han flyttade fram utträdesåldern till 21 år, var det af rent tillmötesgående, därför att han trodde, att förslaget derefter skulle lättare gå igenom. Det är väl därför ej skäl att flytta tillbaka åldersgränsen i detta fall till 18 år, utan det är bättre att framflytta äfven åldern för öfvergång till uppgifvet trossamfund till 21 år och sålunda gå motståndarne ännu mera till mötes. Visserligen är det ju möjligt, att, såsom talaren sade, Första Kammaren ej skall anse menniskor myndiga härutinnan ens vid 100 år, men det kan ju också möjligen hända, att äfven Första Kammaren kan blifva så beskaffad, att den antager ett ändringsförslag, och då är den kanske mera böjd för siffran 21 än för siffran 18.

Jag har, som sagdt, yttrat detta endast och allenast i kyrkans eget intresse. Vid många föregående tillfällen har jag såväl vid kyrkomötet som äfven här i Riksdagen stått på kyrkans sida; det är äfven nu från den sidan, uteslutande från den sidan och ej från statens, som jag, herr talman, ser saken, då jag nu yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Redelius, hvilken inom utskottet varit af skiljaktig mening, anförde: Herr talman, mine herrar! Då jag låtit anteckna mig såsom reservant vid detta utskottets betänkande, ber jag att få förklara, hvad jag menat med min reservation.

Jag ber då först att få tillkännagifva, att jag ej är skiljaktig mot utskottet i *allt*. Den föreliggande motionen berör, som jag tror, tre områden; vår kyrkas, våra dissenters' och statens. Diskussionen har hittills hufvudsakligen rört sig om den första af dessa frågans tre punkter, ehuväl den, enligt min uppfattning här, borde röra sig i synnerhet om den tredje. Men då nu sakförhållandet en gång är sådant, att diskussionen hufvudsakligen gått in på och berört den första punkten, ber äfven jag att få i förstone och inledningsvis yttra mig derom, särskildt för att, i hvad på mig ankommer, fria mig samt den kyrka, jag älskar och tillhör, från onödiga, för att icke säga obehöriga beskyllningar.

Om ändring i gällande bestämmelser i fråga om rätt att utträda ur svenska statskyrkan.
(Forts.)

*Om ändring
i gällande be-
stämmelser i
fråga om rätt
att utträda ur
svenska stats-
kyrkan.
(Forts.)*

Jag ber då att i fråga om denna första punkt få säga, att jag delar utskottets uppfattning, då det på sid. 5 i betänkandet säger: »det är kyrkans rätt att vara till», och likaså, då utskottet säger på samma sida; »det är kyrkans rätt att värna sig för fiendtliga angrepp från dess egna medlemmar». Jag delar för det tredje utskottets mening, då utskottet säger: »det torde vara kyrkans obestriddliga rätt att få från sin gemenskap skilja olika tänkande, hvilka till äfventyrs finna sig manade att med hela styrkan af en lefvande öfvertygelse arbeta på hennes undergång». Jag delar för det fjerde utskottets åsigt, då det på samma sida säger: »att personer, som, på sätt erfarenheten från senaste tiden visat, dragit i öppen härnad mot vår kyrka, fortfarande skulle räknas till kyrkans medlemmar, syntes utskottet vara ett missförhållande, som i kyrkans och statens intresse borde undanrödjas». Jag ber därför också att få uttala såsom min mening, att vi, såsom det synes mig, af många skäl kunde enas i den punkten, att det för intet samfund — och således ej heller för vår kyrka — är gagneligt eller behagligt att som sina medlemmar nödgas räkna uppenbara ovänner. En enda missbelåten person i ett hus för ju otrefnad i hela huset, och det bästa, en sådan missbelåten kan göra för huset, är att gå sin väg derifrån. Af detta skäl var det, som jag redan, då jag för tio år sedan första gången yttrade mig i denna fråga, uttalade, att jag för kyrkan ansåg det högst önskvärdt, att de, som ej gillade dess lära och ordning, gingo sin väg. Den ståndpunkten intager jag fortfarande, och för min ringa del anser jag det alldeles onödigt att upptaga tiden med diskussion af denna punkt, ty jag tror, att kyrkans män, tvärt emot hvad den föregående talaren tycktes antaga, är fullkomligt ense med utskottet i den punkten.

Om något tvång öfvats i denna fråga, är det ej kyrkan, som öfvat det; jag ber att få framhålla, att det är staten och staten allena, som har lagstiftat i detta hänseende. Till bevis härom vill jag erinra om ett sakförhållande, som ingen här lär vilja bestrida, att den lag, hvori här begäres ändring, icke är kyrkolag, utan civillag. Kyrkomötet har aldrig yttrat sig öfver dess innehåll. Förslaget till denna lag meddelades kyrkomötet, lades fram till dess påseende och kännedom, men man infortrade ej dess yttrande, och mig veterligen har kyrkomötet alltid afvisat hvarje försök att förmå kyrkomötet att inlåta sig på en sakk Diskussion om dissenterslagens innehåll. I det hänseendet ber jag att få erinra om några ord, som blifvit yttrade på ett kyrkomöte — jag tror, det var år 1873. En af våra biskopar, som, enligt hvad jag förmodar och kan förstå af förhandlingarne, ej hade så litet inflytande på kyrkomötets beslut den gången, sade nemligen, hvad jag också skulle vilja säga: »det kan omöjligen vara kyrkans rätt att förneka främmande trosbekännare att inom landet utöfva sin religion; rättigheten dertill är statens och statens allena — öfver hufvud ligger toleranslagstiftningen i statens hand», eller såsom orden på annat ställe fallit: »de reglementariska stadganden, hvilka det borgerliga samhället finner för sina ändamål nödiga att bestämma rörande ifrån vår svenska evangeliska kyrka skilda religionssamfund, höra

icke till denna kyrkas inre ordning, således icke heller till dess kyrkomötes behandling».

Efter denna grundsats synes mig kyrkomötet städse hafva handlat. Hvad åter enskilda medlemmar deraf kunna hafva yttrat i annan riktning, vare sig inom eller utom kyrkomötet, tror jag falla på sidan om saken. Jag vill dock erkänna, att röster högt sig äfven vid kyrkomötet för en annan mening. Det har yttrats den meningen, att bestämmelserna om vilkoren för utträde ur kyrkan både kunde och borde intagas i kyrkolagen, och det har äfven sagts af en mycket högt stående jurist, att det skulle innefatta en motsägelse, om det evangeliskt-lutherska presterskapet skulle i dissenterslagen söka föreskrifter för sin embetsverksamhet. Men dessa åsikter hafva dock ej vunnit kyrkomötets bifall och kunna således ej heller sägas uttrycka vår kyrkas uppfattning, såvidt denna skall bedömas efter dess representations åsikter. Ett faktum är emellertid, att förordningen i fråga af den 31 oktober 1873 är af civillags natur — jag vill säga detta, på det att det för alla må klart och oemotsägligt framstå, att hvad helst Riksdagen och Kongl. Maj:t må besluta angående ifrågavarande lag, är en *statens* lagstiftning och icke någon kyrkolagstiftning, och att, om nu statsmagternas beslut härutinnan från olika ståndpunkter klandras eller berömmas, detta ju icke rör kyrkans samfund såsom sådant.

Hvad så den andra punkten beträffar — hänsynen till dissenters — tror jag icke, det kan vara min uppgift att påvisa, hvad betydelse en ändring i lagen kan hafva för dem — det ser dock för mig litet egendomligt ut, när motioner i sådant syfte som den föreliggande väckas från *det* hållet. Det tyckes mig antyda, att de vänta sig stora fördelar af en lagändring i motionens syfte; men jag är för min del icke säker, om de hafva rätt deruti. Det synes mig, som om skäl kunde anföras för den meningen, att en lagstiftning i motionens syfte kunde blifva dissenters till skada, ty de förlora ju då åtminstone ett agitationsmedel och en käpphäst, som tar sig mycket ståtligt ut att rida på här i Andra Kamraren.

Men hvad tredje punkten beträffar, ber jag att få säga, att jag icke i allo delar utskottets uppfattning. Jag har verkligen hyst tvekan — och hyser det fortfarande — om det för staten skall kunna vara med hänsyn till dess intressen lämpligt, att en medborgare skall kunna utträda ur kyrkan utan att behöfva uppgifva något trosamfund, hvartill han ämnar öfvergå.

Jag ville säga, då någon begagnar sin rätt att utgå, ty den rätten finnes, derom kan väl ingen tvekan råda (hvar och en, som afviker från kyrkans lära, får utträda; denna rätt har funnits i ett parårtionden åtminstone, kanske förut med), då bör han omtala hvart han går. — För att förtydliga, hvad jag nu menar, ber jag att få taga ett exempel ur ett analogt förhållande, äfven om mången skulle tycka, att detta analoga förhållande är något helt annat, än hvad här är fråga om; och det är ju också i viss mån fallet. Jag ber, för att fatta mig kort, att få taga ett exempel från min pastorsexpedition. En viss

Om ändring i gällande bestämmelser i fråga om rätt att utträda ur svenska statskyrkan.
(Forts.)

Om ändring
i gällande be-
stämmler i
fråga om rätt
att utträda ur
svenska stats-
kyrkan.
(Forts.)

smedsdräng kom och begärde flyttningsbevis. På min fråga, hvart han skulle flytta, svarade han helt kort: »det angår icke pastorn». »Nej», svarade jag, »det gör det verkligen inte; ni har fullkomlig rätt att bestämma, om ni vill flytta eller ej, och hvart ni vill flytta, och det angår mig icke. Men det är dock väl att märka, att jag ej får skriva ut någon flyttningsattest åt er, utan att ni säger, hvart ni vill flytta.» Då sade han: »det var en fasligt dum lag». »Dum eller icke», svarade jag, »så tillkommer det oss att lyda lagen», och jag frågade honom fortfarande, hvart han ville flytta. Då sade han, att han ville flytta till Kungsholms församling i Stockholm. När han så fick attesten, hördes han, under det han gick genom expeditionslokalen, mumla; »det gick fasligt lätt att lura den presten; inte tänker jag flytta till Stockholm, men det angår honom inte heller.» Nå, om någon tid kommer ett embetsbref från pastorsembetet i — jag mins ej rätt, om det var Karl-skoga eller Bodarne församling i Nerike, det var i alla fall en socken, der ett jernverk ligger — och i brefvet skrefs, att mannen lemnat in sin attest, icke i Stockholm utan der, hvarifrån nu denna anmälan kom; och jag antecknade naturligtvis detta i min församlingsbok. Men nu är ytterligare att märka, att efter ännu någon tid kommer en fjerdingsman till mig med ett utslag, som visade, att häradsrätten dömt denne smedsdräng till böter för någon förseelse, och ville hafva reda på, hvar han var. Då sade jag: »han har visserligen tagit flyttningsattest till Kungsholms församling i Stockholm, men han har flyttat till Nerike». Hvilken betydelse detta ur *ordningens* synpunkt har för staten, ligger i öppen dag, och jag behöfver ej uttala mig derom. Men mig synes det äfven vara tydligt, att staten har intresse för sina medlemmars religiösa ståndpunkt; jag tror ej, att staten kan vara indifferent i det hänseendet, just emedan alla äro ense om, att religiös tro är så noga förenad med medborgarnes sedlighet samt aktning för lagar och förordningar och deras helgd, att det ingalunda kan vara staten likgiltigt, huru dess medborgare ställa sig i det hänseendet; om de erhålla någon religiös uppfostran eller ej. Staten behöfver, tror jag, veta hvar den har sina medborgare; det är i mångt och mycket nödvändigt. Men huru staten skulle kunna ställa för sig och lagstifta i fråga om dessa, som utgå ur kyrkan utan att behöfva omtala, hvart de gå, *derom* finnes här icke något förslag. Motionären har, såvidt jag kunnat se af motionen, icke sagt något derom, utskottet har det ej heller, och ej heller finner jag mig manad att framlägga något förslag i det hänseendet. Men jag tror dock, att svarigheten ligger just der; och om man vill komma någonstans och få bort de oförnekliga missförhållanden, som i detta afseende finnas, och hvilkas befintlighet jag nyss tydligt och klart erkänt, tror jag, att man måste göra sig den frågan: »hvad kan staten göra för att ordna förhållandet med dessa, som utträda?» Jag tror, att detta behöfver tagas i betraktande samtidigt med frågan i öfrigt och innan man skrifer till Kongl. Maj:t för att begära en utredning i motionens syfte. Att helt kort och utan vidare stryka bort de der orden om »uppgift å det trossamfund,

hvertill man vill öfvergå» betviflar jag vara klokt från *statens* synpunkt. Det är från denna sida sedt, som jag ej kunnat vara med om utskottets hemställan, utan nu yrkar afslag å densamma.

Herr von Krusenstjerna: Lagutskottet har angripits från två sidor, från herr Höjer å ena sidan och från herr Redelius å andra sidan. Vi, lagutskottets medlemmar, kunna emellertid kanske trösta oss med att »in medio consistit virtus», och kanske är då vårt förslag det rigtiga.

Herr Höjer anmärkte emot lagutskottet, att detsamma nu frångått den ståndpunkt, på hvilken det stått vid föregående riksdagar, och hvilken då äfven accepterats af denna kammare. Ja, mine herrar, då förelåg icke någon motion om, att åldern för utträde ur statskyrkan skulle bestämmas till 21 år — någon sådan har ej förelegat förut. Jag förmodar, att det allenast var i valet mellan att ej göra någonting alls eller att få en enligt lagutskottets uppfattning väl behöflig ändring i vår nuvarande dissenterslagstiftning, som lagutskottet *då* var med om att sätta åldersgränsen till 18 år. Jag antager, att detta också var skälet, hvarför man, då år 1894 fråga för första gången af en talare väcktes om att bestämma åldersgränsen till 21 år, men man såg, att detta förslag ej hade utsigt till framgång emot det rena aflagsyrkandet, förenade sig om att stå kvar vid åldern 18 år såsom gräns.

Då emellertid nu i motionsväg förslag blifvit väckt i frågan, så har inom lagutskottet jag för min del ej kunnat annat än omfatta detsamma med fullt gillande, ty det synes mig, att motionären likasom den talare, hvilken yttrade sig i frågan år 1894, hafva rätt, då de anse, att detta är ett så pass viktigt steg, att det rigtiga är, att man dröjer, till dess personen blir fullt kompetent att sköta sig själf. Hvad beträffar det exempel, herr Höjer anförde om de två bröderna och de svårigheter, som skulle kunna uppstå, så förefaller detsamma mig — förlåt, att jag säger det — temligen uppkonstrueradt. Beträffande herr Höjers *yrkande*, att i lagutskottets förslag den ändringen skulle göras, att åldersgränsen flyttades från 21 år till 18 år, tillkommer det visserligen ej mig att yttra mig öfver grundlagsenligheten i sådant förslag — det är herr talmannens sak — men jag hyser dock stora tvifvelsmål derom ty det synes mig, som om man med ett sådant yrkande går längre än motionären. Motionären vill ju hafva den ändring i gällande lag att åldern för utträde bestämmas till 21 år; att då besluta utträde vid 18 år är mera än motionen innehåller.

Hvad herr Redelius beträffar och hans yttrande, hade jag redan år 1894, då ärendet förra gången var före här, tillfälle att fullständigt uttala min uppfattning af denna fråga, och jag har sedan dess ej funnit anledning att frångå densamma. I öfverensstämmelse dermed hyser jag ingen tvekan i fråga om en sådan lagförändring som denna. När vår lagstiftning år 1873 frångick den förut följda grundsatsen att för utträde ur statskyrkan fordra uppdragande i annat trossamfund och i stället nöjde sig med att fordra en anmälan, att man *ärnade* öfvergå till annat trossamfund, har

Om ändring i gällande bestämmelser i fråga om rätt att utträda ur svenska statskyrkan.
(Forts.)

*Om ändring
i gällande be-
stämmelser i
fråga om rätt
att utträda ur
svenska stats-
kyrkan.
(Forts.)*

lagstiftaren redan dermed öfvergifvit grundsatsen, att hvarje medlem af staten skall tillhöra ett visst trossamfund. Då så är, synes mig den nu föreslagna lagen endast beteckna ett konsekvent förtgående på den redan år 1873 beträdda banan.

Oafsedt detta, så framhöll jag 1894, att denna förändring synes mig vara i kyrkans sanna intresse, ty det kan aldrig vara med vår svenska, lutherska kyrkas intressen förenligt att der kvarhålla personer, som äro kyrkans uppenbara fiender, och det är, såsom herr Odhner år 1894 erinrade, för omsorgen om kyrkans egna angelägenheter rent af hinderligt, att man skall vid dess lagstiftning fästa afseende vid personer, å hvilka denna lagstiftning enligt dess ordalydelse är tillämplig, men som inom sig hafva klart för sig, att de vilja söka undandraga sig densamma — personer således, för hvilka dessa stadganden ej passa. Jag hörde nu af talaren på kalmarlänsbänken, att det är just inom kyrkan, man har att påräkna ett afgjordt bifall till denna förändring. Ett sådant uttalande kan ej annat än på det högsta glädja mig, om jag också ej kan finna annat än, att detta varma intresse ej måtte hafva fått sitt fulla uttryck vid de båda sista kyrkomötena, der frågan såsom herrarne veta varit före, då nemligen de förslag, som der väcktes i enahanda syfte, förkastades med afgjord majoritet.

Jag vill vidare framhålla, att ur statens synpunkt synes det icke heller böra finnas några betänkligheter mot att bifalla denna framställning. Svenska staten är en kristlig stat, men den uppger icke denna sin ställning derigenom, att den från sig utsläpper personer, som äro mot statskyrkan uppenbart fiendtligt sinnade. Man kan icke vara blind för att svenska staten är en kristlig stat, äfven om inom densamma finnas trossamfund, som icke äro kristna, och hvilkas medlemmar hafva alla politiska rättigheter likväl som statens öfriga medlemmar.

Den siste talaren frågade med hänsyn till statens intressen, huru man skulle kunna få tag i och hålla reda på dem, som utträdde ur statskyrkan, utan att de uppgifvit något trossamfund, hvartill de skulle öfvergå. Men, mine herrar, denna svårighet förefinnes ju redan nu, och dess tillvaro har redan blifvit erkänd. Vi hafva ju bestämda, tydliga resolutioner af Kongl. Maj:t, som säga, att det för utträde ur statskyrkan icke fordras att uppgifva något af staten erkänt eller ens känt trossamfund, till hvilket man vill öfvergå, utan man behöfver endast uppgifva namnet på ett slags trossamfund, hurudant som helst; faller detta trossamfunds namn endast under rubriken kristet, så är det tillräckligt. Svårigheten att hålla reda på dem, som på detta sätt utträda ur statskyrkan är alltså redan nu lika stor som den skulle blifva i följd af den här ifrågasatta lagförändringen.

Då nu så mycket redan blifvit sagdt i saken, så vill jag slutligen endast till stöd för min uppfattning, att denna förändring är öfverensstämmande med kyrkans sanna intresse, åberopa några auktoriteter från kyrkan själf, som intagit samma ståndpunkt som jag i detta afseende. Jag vågar kanske icke åberopa Fredrik Fehr, emedan detta namn kanske icke har tillräckligt god klang å mot-

satta sidan, men jag vill nämna Rudin, Grafström och Norrby, och dessa män måste väl betraktas såsom svenska kyrkans sanna vänner.

Jag hemställer om bifall till lagutskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Hammarström, Hammarskjöld* och *Truedsson*.

*Om ändring
i gällande be-
stämmelser i
fråga om rätt
att utträda ur
svenska stats-
kyrkan.
(Forts.)*

Herr Hazén: Då vi ännu en gång hafva att behandla denna motion om rätten till utträde ur svenska statskyrkan, ber jag först att få påpeka, att motionen väl icke närmast afser de s. k. kristliga *dissenters*, ty dessa hafva ju redan sin dissenterlag, och med god vilja och kristligt sinne kunna de ju begagna sig af den för att komma in i ordnade förhållanden, hvilket icke kan vara annat än till fromma för kyrkan, staten och dem sjelfva. Nej, ytterst är väl här fråga om s. k. *hedniska dissenters*, sådana som omfatta den teoretiska hedendomen, hvilket också framgår såväl af motionen som af utskottets utlåtande, i det att deri talas om »utsträckandet af rätten att utträda ur statskyrkan jemväl till den, som omfattat en icke kristen lära». Det är därför också denna kategori jag nu närmast vill fästa mig vid.

Nu har här sagts, att åldersgränsens bestämmande till 18 år vore olämpligt, emedan en person då vore alltför ung för ett så afgörande val, men 21 år vill man fastslå såsom den rätta åldersgränsen. Detta antagande är dock icke något axiom, utan synes mig såsom ett stort frågetecken. Det är ännu icke på något sätt bevisadt, att denna åsigt i denna viktiga fråga håller streck. Erfarenheten torde tvärt om i många fall bevisa motsatsen. Om man t. ex. vädjade till dem, som personligen djupast hafva inträngt i kristendomen och frågade hvad de tänka, icke om andra, utan till äfventyrs om sig sjelfva, om sin egen ståndpunkt, om sin egen karakters utveckling och fasthet vid den tid, då de voro 21 år gamla, så skulle man säkerligen få det svaret, att de äfven då varit mycket inkompetenta till att motstå en hednisk agitation eller till att genomskåda ett på hedniska grunder uppbyggt, bländande filosofiskt system.

Men jag vill lemna detta åsido; det är icke bevisadt, att 21 år är den rätta åldersgränsen öfver hufvud taget, äfven om det kan gifvas sådana lysande undantag. — Jag vill nu öfvergå till en granskning af lagutskottets motivering för sitt förslag, och jag vill då särskildt taga fasta på hvad utskottet satt först i denna motivering och som det derfor säkerligen vill anse såsom det förnästa skälet. Utskottet säger sålunda, »att den af motionären ifrågasatta bestämmelse innebure endast ett följdriktigt genomförande af den samvets- och trosfrihetens stora grundsats, å hvilken lagstiftningen i förevarande ämne blifvit byggd». Det är märkvärdigt att i en sådan sammanställning och i en sådan rigtning som den, hvori utskottets förslag går, finna det sköna ordet *samvetsfrihet*. Samvetet är ju Guds röst i menniskan, och samvetet är ju pligten att lyda Guds röst. Man kan endast tala om samvetsfrihet, när det gäller en omvändelse från sämre till bättre, men om det ordet kan

Om ändring
i gällande be-
stämmelser i
fråga om rätt
att utträda ur
svenska stats-
kyrkan.
(Forts.)

användas, när det gäller att t. ex. gå ut från kristendomen till hedendomen, gå ut från Gud till hedendomens lif, det öfverlemnar jag åt herrarne sjelfva att vederlägga. Utskottet säger att det är en *följdrigtig* fortsättning eller utveckling af samvets- och trosfrihetens stora princip. Kan man då stanna här? Är man nöjd, om man endast behöfver gå till presten och säga: jag vill utträda ur svenska statskyrkan? Nej, man är med nästa steg ovilkorligen inne på *skolans* område, ty det är der, det egentligen klämmer. — Jag vet nemligen icke af att det finnes något synnerligt tvång annat än på barnuppfostringens område. — Men då är det väl också en *följdrigtig* utveckling af samvets- och trosfrihetens stora grundsats, att man får gå ur skolan, der det undervisas äfven i kristendom, d. v. s. att man får taga barnet ut ur kristendomen och sjelf råda öfver det. Der har man en mycket finkänslig punkt. Det torde också vara *följdrigtigt* att man får *begagna sin trosfrihet med afseende på moralen*, så att ateisten skall få praktiskt utöfva sin moral, likaså socialisten, eller hvilka former af hedendom som än finnas, t. ex. muhamedaner o. s. v. eller de, som hylla en direkt hednisk åskådning! Men huru skulle detta kunna passa sig gent emot staten sjelf, som dock i sin lagstiftning har mera kristendom än kanske mängden föreställer sig, ty den borgerliga lagen är en tillämpning af den kristliga moralen, och äfven det är en trossats. Jag tror därför icke att man kan vara med om denna utskottets motivering och sedan stanna der utskottet nu stannat. *Följdrigtigheten* kräfver nemligen, att man släpper ännu mera efter och gifver ännu flera eftergifter till dess att staten slutligen måste gifva sig sjelf. Man måste väl vid bedömande af denna fråga tänka på alla följder, icke endast på den *enskildes rätt* att göra såsom han vill och tycker i fråga om både religion och moral, utan äfven på *den enskildes pligt både mot sig sjelf och samhället att vara, blifva och gifva det bästa möjliga*.

Man måste tänka också på *statens väl*, man måste tänka på den *uppväxande ungdomens väl* och slutligen måste man äfven tänka på att *skänka det, som är sant, fullt erkännande*.

Och, mine herrar, frågar man då ännu i dag, hvad är sanning, så hafva ju våra fäder och bland dessa de ädlaste andar, som funnits i vårt land, lärt oss, att *kristendomen är sanningen*.

Men man bör ju se saken icke blott från *statens* synpunkt och från *skolans* synpunkt, utan äfven från *kyrkans* synpunkt. En af de talare, som uppträdt här i dag, har också sagt sig se saken från kyrkans synpunkt, och han har uttryckt sin förundran öfver att kyrkans män alltid här äro motståndare till en reform i den föreslagna riktningen. Kyrkans män, sade han, tänka ej på att häfda kyrkans renhet.

Jo, mine herrar, jag tänker visst på *kyrkans renhet*, men jag kan ej inse, att kyrkan vinner mera renhet genom ett bifall till denna motion. Det är nog sant, att en del personer skulle komma att gå ut ur statskyrkan; men om nu t. ex. ett och annat tiotusental eller kanske ett hundratusental af såväl kristna som hedniska separatister ginge ut, har kyrkan ju dermed ej fått någon kyrko-

tuktslag, någon själavårdsdag eller den ringaste frihet och sjelfständighet att värna om det, som är det renaste och heligaste, såsom om sitt nattvardsbord o. d. Hvar och en som vill, har nu full frihet att bråka och krångla huru mycket som helst, och med denna motion kommer man ej närmare kyrkans renhet eller stärker kyrkans förmåga i dess inre att värna och bevara sig sjelf, ty den står i alla händelser lika handfallen som förut.

Vidare har man förväntat sig öfver, att man ej vill begagna sig af det apostoliska uttrycket *gå ut*, eller till och med »drif ut», hvarom det så ofta talas. Derpå vill jag svara, att kyrkan, detta ord då taget i mera vidsträckt bemärkelse, är icke blott en *mognad* frukt af kyrklig verksamhet, d. v. s. en samling af de troende, utan den är äfven å andra sidan en nådemedelsanstalt; den är en *skola*, och i en skola lämpa sig icke uttrycket: *träd ut*, utan där kunna äfven finnas omogna lärlingar, som *behöfva* stanna kvar; och dessa omogna bör man snarare tillropa ett kärlekens *stanna kvar*.

Man har vidare framställt den frågan, huruvida vi tro, att det är *nyttigt med detta tvång*, som kyrkan lägger på sina medlemmar. Hvad nytta detta tvång kan hafva, vet jag ej; men det kanske ej är så ohelsosamt, att den, som tänker illa, lefver illa och handlar illa, har ett visst tvång på sig, ty uti det kan ligga en reaktion, en protest, ur hvilken kan utveckla sig något bättre. Af erfarenheten hafva vi ju också funnit, att många utaf kyrkans varmaste vänner vid en viss tid hafva varit våra skarpaste motståndare, hvilka, om de då haft magt dertill, kanske skulle hafva kastat bort dessa band.

Jag tror därför, att vi måste se saken från en annan sida. Här äro många ömma band, som icke höra afslitas. Det är sant, att det nu är illa stäldt inom kyrkan. Men låtom oss icke stänga till dörren för något bättre, låtom oss se till, att vi kunna lägga in något af anda och lif, så att vi få en praktisk reformation genom att släppa in uti dessa gamla former något af den friska våren.

Jag vill till slut erinra om ett drag ur våra religionsurkunder, det må väl vara tillåtet uti denna ärade församling. Der talas om, att uti Israel, som ju för hvarje folk är ett typiskt folk, fans en konung, vid hvilken var fästadt ryktet om en mycket stor visdom; men så på gamla dagar blef han liberal, och hans liberalism visade sig deri, att han öppnade sitt land för främmande gudar. Dermed kom också glansen kring hans panna för alla tider att förblekna. De främmande gudarne blefvo till förderf för hans rike.

Ett uttryck för vårt folks vishet är vår svenska lag. Uti denna vår lag ligger sedan öfver ett halft årtusende tillbaka en stark protest emot hedendomen. Om man nu skulle taga bort denna protest, och i stället inlägga i hjertat af vår gamla lag *liberalismen*, som *vinskar mot främmande gudar*, icke tror jag, det skulle blifva till någon välsignelse för oss eller för vårt folk.

Jag tviflar ej på, att denna motion förr eller senare kommer att vinna framgång — jag säger, att jag knappast vågar tvifla derpå —; men, minc herrar, jag tror ej, att den *nu* behöfver göra det.

Om ändring i gällande bestämmelser i fråga om rätt att utträda ur svenska statskyrkan.
(Forts.)

*Om ändring
i gällande be-
stämmelser i
fråga om rätt
att utträda ur
svenska stats-
kyrkan.
(Forts.)*

Jag tror, att vi böra vänta med att bifalla densamma, till dess den återkommer, underskrifven med andra namn. Ty de namn, som nu stå under motionen, äro dock kristna, och vi böra därför kunna vänta, till dess att motionen blir försedd med mera utprägladt, mera bestämdt hedniska namn under sig. Icke är det tillbörligt att vi kristna gå och besvara oss för hedningarna, ty när hedningarna komma, skola de sannerligen icke göra sig ett sådant besvär för oss.

Jag yrkar afslag både på motionärernas och lagutskottets hemställan.

Herr Höjer: Då jag utaf en auktoritet, för hvilken jag obetingadt böjer mig, har förnummit, att det möter formella hinder att framställa proposition på det yrkande, som jag nyss gjort, skall jag, herr talman, be att få återtaga mitt yrkande och i stället hemställa om bifall till lagutskottets betänkande.

Som tiden nu var långt framskriden, men ännu åtskillige talare anmält sig för afgifvande af yttrande i förevarande ämne, uppskötts den vidare öfverläggningen till i afton kl. 7, då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 4,46 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.